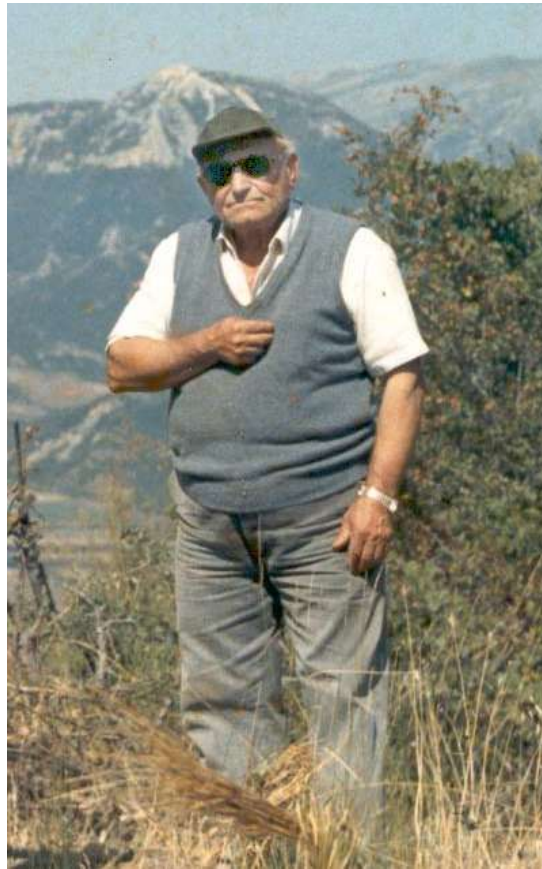

ΣΤΑΜΑΤΗΣ Φ. ΔΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

“Η βιογραφία μου”

Άηδονοχώρι 1993

Σταμάτης Φ. Δονόπουλος.
Σύννοψης οικογενειακού δένδρου μου κλπ. Όπως τα θυμάμαι
όπως τα άκουσα Σ.Φ.Δ.

20-7-1993

ΑΡΧΙΖΩ ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΕΦ. Α΄.

Πατρική-Μητρική μου Οικογενειακή ρίζα

Πολλές φορές πρό της χρονολογίας αυτής [άνω] είχα είπη να αποφασίσω να γράψω την ιστορία του γένους μου της οικογενείας μου, και γενικώς των γεγονότων της ζωής μου και άλλων συμβάντων σχετικών - στο ημερολόγιο της ζωής μου - που με επηρέασαν ή συνετέλεσαν την έκβασιν αυτή, στην περιοχή ή περιοχάς της βίωσης μου, εξιστορώντας τα γεγονότα αυτά από της γεννήσεως μου μέχρι την σήμερα που είμαι 73^{ov} ετών [πολύ αργά το αποφάσισα γιατί θα είχα πλουσιότερη περιγραφή αν το είχα πράξει γρηγορότερα και νεότερος διότι θα έπαιρνα πληροφορίες από μεγαλύτερους μου που τώρα δεν υπάρχουν αλλά και εγώ τότε θα είμουν και είμουν πιο υγιέστερος [πρό την 7-2-1991] κακιάς ώρας ή της μοίρας μου να πάθω εγκεφαλικό επεισόδιο [ίσως παρακάτω θυμηθώ να ιστορίσω] ώστε αυτήν την ώρα να δυσκολεύομαι σοβαρά και να διερωτώμαι , θα μπορέσω άραγε να τελειώσω , έστω και κάπως χονδρικά αυτό που από ετών επιθυμούσα; δηλ. ιστορική βιογραφία μου η οποία θα ικανοποιήσει και εμένα και τα παιδιά μου; ίσως και άλλους ,αλλά ιδίως τα παιδιά μου που πολλές φορές μου έχουν είπει ...για πες μας πώς περάσατε τότε ,τότε; με τον πόλεμο κλπ. Και τώρα επιστρατεύω όλες μου τις δυνάμεις πνευματικές και σωματικές για να μπορέσω να γράψω όπως εξηγήθηκα ότι θυμάμαι, ότι ξέρω . και συνεχίζω.

Γεννήθηκα το έτος 1920 [1-10-1920] τη χρονολογία την έγραψα εγώ τότε που εκδίδονταν οι ταυτότητες [ήμουν Γραμματέας της κοινότητας 1961]. Το σπίτι που γεννήθηκα ήταν στον κάτω μαχαλά μεταξύ του σπιτιού του **Απ. Νάτση** και των ερείπιων του **Λαζ. Ράγκα** , τώρα το οικόπεδο αυτό είναι των κληρονόμων **Χαρίση Νίκου-Νικόπουλου** ήτοι, του συμπέθερου **Ανδρέα Νικόπουλου** και των 6 έξη αδελφών του , το επιθυμούσα να ήταν δικό μας αλλά είναι δύσκολο να συνεννοηθείς με τους δικαιούχους αυτούς. Αλλά και τί να το κάναμε; έχουμε εδώ που είμαστε. Εκεί καθόταν ο παππούς μου εκ πατρός , **Νικόλας ΔΟΝΟΣ** λέγονταν, και η μάνα του πατέρα μου **Ελένη** από το γένος **Λιάπη**. Προέλευση από ποιο μέρος της Ελλάδας ή της Αλβανίας [που αποκλείεται] στοιχεία δεν έχω και έτσι μάλλον είμεθα ντόπιοι , γηγενείς από τον καιρό της Τουρκιάς. Περί το 1917-18 θα είχε παντρευτεί ο πατέρας μου **Φώτιος** την Μάνα μου **Χαρίκλεια** αδελφή του **Μιχάλη Τάτση** και **Αλέξη Τάτση** ή **Λέτσιου** πρώτα το επίθετο τώρα **Τάτση** [όπως και εμείς πρό το 1920 **Δονέοι** και κατά το 1930 **Δονόπουλος**]. Ο πατέρας της μάνας μου λεγόταν **Αναστάσης** και η μάνα της **Λουϊζα** παράξενο βέβαια αλλά έτσι άκουσα από τον θείο μου **Μιχάλη**. Ο παππούς μου εκ μητρός είχεζάδικο κουδούνια, καντάρια στην Αλβανία στο Βεράτι. Ο δε παππούς μου εκ πατρός **Νικόλας Δόνος** πολύ φτωχός εδώ έφτιαχνε αλέτρια ξυλάλετρα ζεύγες και στυλιάρια , και εργάτης πέρα δώθε που λένε , είχε και καμιά 10ρια πρόβατα και δούλευαν ξένα χωράφια του Μοναστηριού ιδίως [Ποριά] με γεώμορο , καλαμπόκια συνήθως γιατί λέγανε , - κακώς βέβαια -ότι ο κάμπος και τα Ποριά δεν έκαναν στάρια, , κάναν μόνον οι Ράχες ,οι καλλιέργειες

τότε γίνονταν μόνο με βόδια , και όποιος είχε βόδια είχε και περίσσιο ψωμί. Γι' αυτό ανταμώνονταν δυό και λέγονταν συμπέθεροι. Κατά το 1935 και μετά χρησιμοποιήθηκαν άλογα μουλάρια και σιδεράλετρα για οργώματα και εξαλειφθηκαν τα βόδια από το μέρος μας και μόνο στα Πωγώνια διατηρούνταν.

Λοιπόν προτού γεννηθώ εγώ 1920 είχε αποκτήσει η μάνα μου δύο 2 αγόρια τον **Βασίλη** και τον **Χαρίλαο** , όπως έχω ακούσει από την μάνα μου, και δυστυχώς δεν έζησαν , εν τω μεταξύ τότε μετά την παντρεία του, ο πατέρα μου είχε αποφασίσει να ταξιδέψει στην Αίγυπτο Κάιρο που βρίσκονταν και άλλοι σόϊ χωριανοί , και επειδή δεν είχε τα ναύλα πούλησε τα πρόβατα διά μέσω του **Χρήστου Γιάγκου** που ήταν τότε τζιομπάνος στο χωριό , στον **Ιωσήφ Γκούρα** που τότε είχε το Μύλο του χωριού του Μοναστηριού μας , αφού τα πούλησε τα πρόβατα ευχαρίστησε τον **Χρήστο Γιάγκο** ο πατέρας μου και την άλλη μέρα ίσια ξεκίνησε για το ταξίδι του και τον ξεπροβόδισαν οι συγγενείς μας ως το Κρυόνερο του Γκέγκα που λέμε στο δρόμο του Κοπέλου και στα Γιάννενα με τα πόδια μετά Πρέβεζα , και με καράβι , Πρέβεζα-Πειραιά και Αίγυπτο-Αλεξάνδρεια ,αυτό ήταν το δρομολόγιο τότε , ο παππούς μου ήταν λίγο κουτσός φαίνεται καθώς και η γιαγιά μου είχε το ένα μάτι της χαλασμένο από μπρουσκάβα ή άγανο.

Αδέλφια δεν είχε ο πατέρας μου αλλά είχε τρεις 3 αδελφές την **Λόπη** μάνα της **Χαρίκλως** , την **Μάτω** μάνα της **Βγαίνως** του **Ντέμου** , και την **Χρυσάνθη** μάνα του **Τόλη Μαλάμη** , γυναίκα του **Σάββα Μαλάμη**. Η **Λόπη** είχε τον **Βασίλη Παύλο ή Πορφύρη** , η **Μάτω** είχε τον **Νάσιο Τσινόλη** , ο πατέρας μου είχε πολύ αγάπη στους γονείς του και αδελφές του , οι θείες μου αυτές δεν είχαν και τόσο αγάπη προς την μάνα μου αν και η μάνα μου κατά το έθιμο της εποχής εκείνης , πολύ τις εκτιμούσε-σέβονταν , Κυρά τις έλεγε, και τους θείους Αφέντη.

Τον πατέρα μου δυστυχώς δεν τον ωφελούσε το κλίμα της Αιγύπτου, και η υγεία του τον ανάγκαζε να κάνει σχεδόν κάθε χρόνο [μετά από 4-5 χρόνια στο Κάιρο] ταξίδι προς εδώ , είχε πονοκεφάλους δυνατούς, και εκείνοι οι γιατροί του λέγαν να ταξιδεύει στην Ελλάδα να αλλάζει τον αέρα , και το πήγαινε έλα ήταν έξοδο μεγάλο αλλά τι να έκανε , το πραγματοποιούσε , χωρίς όμως να βλέπει στην υγεία του πολύ ωφέλεια , έκανε και πολλά πρακτικά γιατροσόφια. Τα πάντα έκανε και τα πίστευε , αρκεί να έβλεπε καλό έτσι είναι κάθε άνθρωπος , θυμάμαι μια φορά στο σπίτι που ήμασταν κάποιος του είπε ότι για να του περάσει ο πονοκέφαλος να φάει ρίτσιο -σκαντζόχοιρο και το τομάρι του να το φορέσει στο κεφάλι του σαν καπέλο που λέμε ,-ίιι-,και το έκανε, είδε μια προσωρινή ανακούφιση αλλά όχι τέλεια γιατρεία ,και βλέποντας τον μια μέρα εγώ έτσι τον πατέρα μου με τον ρίτσιο στο κεφάλι τρώμαξα , το βάστηξε τρεις μέρες και με καθησύχασε η νιάνια μου [γιαγιά]και δεν φοβήθηκα , βέβαια ο πατέρας δεν έβγαινε στο καφενείο- για κανένα τάβλι -ως που να βγάλει τον σκαντζόχοιρο. Τότε εγώ ήμουν 6-7 χρονών και πήγαινα στο Δημ. Σχολείο, είχαμε δάσκαλο τον **Θ.Τζέτη** πατέρα του **Αριστοτέλη Τζέτη** του συμπέθερου , τα γράμματα τότε εγώ δεν τα έπαιρνα και τόσο καλά - 3^η και 4^η τάξη- και γι' αυτό τα μαθήματά μου συνοδεύονταν με ραβδισμό πλουσιοπάροχο δηλ. ξύλο τόσο από τον πατέρα μου- όταν τύχαινε εκείνη την χρονιά να ήταν εδώ - και έτσι αναγκάστηκα να διαβάζω περισσότερο ώσπου έγινα καλός μαθητής 5^η και 6^η τάξη , τότε κατά το 1928 είμαστε 120 παιδιά σ' όλο το σχολείο, όλες οι τάξεις με έναν δάσκαλο , γι' αυτό και ο δάσκαλος ήτανε αδιακρίτως πολύ αυστηρός , ακόμη και στα παιδιά του και συγγενείς του , δεν μπορούσε να κάνει αλλιώς , χωρίς ξύλο δεν πετύχαινε τον σκοπό του δηλ. να είμαστε διαβασμένοι ,πρώτα έκανε μαθήματα στην 5^η και 6^η τάξη , μετά έλεγε στους μαθητές της 5^η και 6^η τάξης να πάνε να διαβάσουν τις μικρές τάξεις 1^η-2^η και 3^η αυτό γινόταν όλη τη χρονιά , αλλά αλλά , του χρωστάμε ευγνωμοσύνη , μας έμαθε γράμματα, βέβαια όσοι είχαμε όρεξη , δεν είχαμε όρεξη μέναμε στην ίδια τάξη με τις συνέπειες της ντροπής κλπ.

Ο πατέρας μου τα πρώτα χρόνια στην Αίγυπτο δούλευε καλά , στην αρχή σαν εργάτης σε Αρτοποιείο , περί το 1925 πούλησε το κάτω σπίτι στον Χαρίση Νίκο πατέρα του συμπέθερου **Ανδρέα** και το 1928 περίπου αγόρασε το σπίτι που είμαστε τώρα , από τον **Γρηγόρη Μήτρο** ή **Σιουγκαρίδη** που και αυτός αγόρασε το σπίτι που ήτανε κοτσέκι [αποθήκη συγκέντρωσης γεωμόρου - καλαμποκιού] - εκ των χωραφιών του Μοναστηριού Γκούρας που καλλιεργούσαμε τότε , το αγόρασε ο πατέρας μου περί τις 48.000 δρχ. Τότε ήταν σαν διαχειριστής και αγοραστής ο θείος μου ο **Μιχάλης** αδελφός της μάνας μου , σ' αυτόν είχε εμπιστοσύνη ο πατέρας μου . Όταν ερχόταν -τα ταξίδια του- ο πατέρας μου από το Κάιρο μας έφερνε χουρμάδες - πολύ ωραίοι ήταν - και βέβαια κανα-δυό τσιοπέλες σύκα , και τον περιμέναμε όπως τον Αϊ-Βασίλη σήμερα , τα παιδιά δεν τα ξεχώριζε ο πατέρας μου, και τα ανίγνια του δηλ. τα ξαδέλφια μου **Αριστείδη , Μήτσιο , Θεοδωρή** , για δε την γιαγιά μου , μάνα μου , και θείες μου **Λόπη, Μάτω, και Ξάνθη**, από κάμποσες πήγες <πέλο> Καϊρότικο ύφασμα για φουστάνια φορέματα που τότε όποια γυναίκα τα φορούσε την έλεγαν Αρχόντισσα. Η φτώχεια όμως ακόμη συνεχίζονταν στην οικογένειά μας και στο χωριό μας γιατί δεν είχαμε δικά μας κτήματα -χωράφια, ουδέ δικά μας ζευγάρια για οργώματα, με ενοίκιο και πληρωμές και πολλές φορές πήγαινε η μάνα μου εργάτσα για να ξεχρεώνετε από τα ζευγάρια , ο πατέρας μου από την δυστυχία που είχε αφήσει εδώ στο χωριό , στο σπίτι , άκουσα από την γιαγιά μου, ότι το πρώτο ταξίδι που ήρθε εδώ είχε φέρει καναδυό χούφτες κουμπιά , φιλντισένια βέβαια θα ήταν, για να ράβουν στα φορέματα τους , διότι όχι μόνο εμείς δεν είχαμε, αλλά και πολλοί άλλοι, με σύρματα και τοκάδες βολεύονταν ο κόσμος . Τέλος πάντων οι δουλειές του πατέρα μου , αλλά και αυτοί με τις οικονομίες τους πήγαιναν καλά έφτασε να πάρει να κάνει φούρνο δικό του κατά το 1930 , θυμάμαι την διεύθυνση ακόμα. BOULANJERIA EPIROS EL KANTARA GENTINA CAIRO EGYPT δηλ. Αρτοποιείον Ήπειρος , ήταν όπως έλεγαν σ'έναν μαχαλά προάστιο του Καΐρου είχε και καλό εισόδημα, μια λίρα Αιγύπτου τότε- χάρτινη βέβαια -είχε 500δρχ.[1930] πιο μπροστά λέγαν ήταν -κατά το 1920- όχι χάρτινες αλλά χρυσές.

Τότε η Αίγυπτος ήταν υπό Αγγλική κηδεμονία , και το νόμισμα της Αιγύπτου , πότε είχε προτίμηση η χάρτινη λίρα , πότε η χρυσή [κομπίνες Εγγλέζικες χρηματιστηρίου]. Λοιπόν όπως γράφω και παραπάνω, εγώ γεννήθηκα το 1920 ύστερα από χαμό δύο αγοριών αδελφών μου, και επειδή δεν ζούσαν τα παιδιά της μάνας μου, έλεγαν, εάν αφού γεννηθώ να με βάλουν σε ένα σταυροδρόμι και όποιος άνδρας ή γυναίκα περάσει , και του πούν οι συγγενείς μου που με φύλαγαν και παραμόνευαν << Σταμάτα νονέ ή νονά, να σταματήσουν να πεθαίνουν τα παιδιά της μάνας>>...και σταματούσε αφού το ήθελε φυσικά, τότε έπαιρνε το μωρό στην αγκαλιά και έλεγε το όνομα Σταμάτης ή Σταμάτω και ακολουθούσε η συζήτηση για την κανονική βάφτιση, έτσι έγινε και με μένα. Αλλά : πρώτος που πέρασε στο σταυροδρόμι εκείνο [που είναι τώρα το μονοπάτι του δρόμου προς τα πάνω κατά του **Ραπακούση**, και το δρομάκι πάνω από την Αγία Παρασκευή δηλ. κάτω από το σπίτι του **Σταύρου Δήμου**, με τον δρόμο του **Αποστολίδη** και της **Φρειδερίκης** το σπίτι , εκεί με είχαν βάλει οι θείες μου , **Λόπη και Μάτω**] ήταν ο **Γρηγόρης Μήτρος-Σιουγκαρίδης**, ήταν στο σπίτι της **Ντάφλενας** τότε, και κατηφόριζε, και δεν σταμάτησε , με την δικαιολογία ότι είχε δουλειά να πάει στην Κόνιτσα γρήγορα , και απ' αυτόν αγοράσαμε το σπίτι, αλλά ήταν κακός άνθρωπος ενώ η γυναίκα του αντίθετα ήταν πολύ καλή , ήταν Κονιτσιότσα, ευγενής , οικοκυρά.

Το σπίτι που είχαμε στον κάτω μαχαλά [και μετά ήρθαμε στον μέσιο μαχαλά] είχε πρόσοψη προς τον δρόμο του **Νάτση** να πούμε τώρα, και τα νώτα του προς το νότο ,τον μεγαλόγγο, είχε ένα μεγάλο υπόγειο-ισόγειο κατώι, και επάνω ένα μεγάλο δωμάτιο 10 X 5 με έναν Οντά δωμάτιο προς της **Σίνιας της Ντούρος** -τώρα **Λάκη Νάτση**-, το σπίτι το πήρε ο **Χαρίσης Νίκος** και έκανε μια προέκταση προς το δρόμο, ξύλινη σκάλα με γρέντες από ντούσκο, και θυμάμαι όταν πέθανε ο **Χαρίσης**,

δεν μπορούσαν να τον κατεβάσουν απ'την σκάλα , και τον κατέβασαν από ένα μεγάλο παράθυρο με τις τριχιές στον δρόμο, για την κηδεία του, ο **Χαρίση Νίκος** ήταν αγωγάτης κερατζής τότε, με κάρο και μουλάρια γερά, έκανε μεταφορές εμπορευμάτων, είχε λεφτά και θα έφτιαχνε καλό σπίτι στο ίδιο μέρος αλλά δεν έζησε, ήταν τίμιος άνθρωπος και ψηλός με μεγάλη μουστάκα, τώρα..είχα ακούσει πολλές φορές από τον συμπέθερο **Νικόλα Νικόπουλο** ή δεν θυμάμαι καλά μήπως είναι ο **Σταύρος** ; γιατί έχει 5 παιδιά ο **Χαρίσης Νικόπουλος** , ότι: για το σπίτι , το οικοπέδο αυτό, έδωσε χρήματα δικά του στον πατέρα του [**Χαρίση**] 20 λίρες χρυσές , ως η αξία του δηλ. και κατά συνέπειαν μου είχε πεί ότι ανήκει μόνο σ'αυτόν το οικοπέδο και ότι τα άλλα αδέρφια του δεν δικαιούνται τίποτε. Προφανώς είχε ιδέα ότι εγώ να ενδιαφερόμαι για την αγορά του οικοπέδου αυτού που γεννήθηκα , και νομίζοντας ότι ο αδελφός του και συμπέθερος μας **Ανδρέας** θα μας συμπαρασταθεί αν θέλαμε να το πάρουμε, πράγμα αδύνατον, που ποτέ δεν έγινε σχετική νύξη, ενώ από τον μακαρίτη τον συμπέθερο **Λουκά** πολλές φορές μου είχε πεί : να πείς του **Ανδρέα**, να πεί και στους άλλους , να φτιάξει ο **Κορνήλιος** ένα σπιτάκι εκεί , και να πάρετε και από του **Νάτση** γιατί μας πήρε μέρος δικό μας. Ναι του έλεγα συμπέθερε, έλα μια μέρα στο χωριό και πάμε στο Κοινοτικό Συμβούλιο να γράψεις το σπίτι ,τον τόπο σας , αλλά ποτέ δεν ήρθε. Το δε σπίτι που πήραμε και είμαστε τώρα , ήταν όπως τώρα σχεδόν με 4 δωμάτια , την μπίμτσα , την αποθήκη , και άλλη σάλα από πάνω απ'αυτή που είναι, με πατώματα σανιδένια , δύο τζιάκια , και σκεπή με πλάκα πέτρα δηλ. εν όλο 7 [εφτά] χώροι, εκτός το μέρος για τα ζώα, είχαμε καμιά 10ριά γίδια τότε [1930] .Το 1924 απέκτησε η μάνα μου και την αδελφή μου **Βούλα** στο κάτω το σπίτι γεννήθηκε και αυτή. Το 1927 γεννήθηκε - μάλλον στο νέο σπίτι δεν θυμάμαι καλά - ο αδελφός μου **Γεώργιος** που δυστυχώς κατά το 1933-34 απέθανε σε ηλικία [6-7 ετών] που κουβεντιάζαμε καλά, και τον χαιρόμουν και εγώ, αλλά και κάποτε τον μάλωνα τσακωνόμασταν , τέλος απέθανε από μηνιγκίτιδα καλοκαιρι καιρό, πολύ εκλόνησε όλη την πατρική οικογένεια το γεγονός αυτό, αλλά έτσι ήταν το θέλημα του Κυρίου. Άκουσα από τον πατέρα μου, ότι του είχαν πεί οι γύφτισσες - τσιγγάνες στο Καιρό, ότι το ένα από τα δυό του παιδιά θα απέθνησκε, και έγινε της μοίρας δηλ. το πεπρωμένο. Την περίοδο 1933-34 ο πατέρας μου είχε καλές δουλειές , παρ'όλο που έκανε συχνά ταξίδια [έξοδα] λόγω της υγείας του, αλλά και για ν'αφήσει στον φούρνο του τους γαμπρούς του, πότε τον **Νάσιο Τσινόλη** , και πότε τον **Βασίλη Παύλο** επίτηδες για να βγάλουν και αυτοί λεφτά να μπορέσουν να ζήσουν καλύτερα, και να παντρέψουν και τις θυγατέρες τους , την **Χαρίκλω** , την **Βασιλική** [μάνα του **Δημ. και Ηλία Τσίπη** και της **Ελένης Χριστίδη**], ο πατέρας μου ήταν ο χρηματοδότης , τότε είχε φέρει και Γραμμόφωνο στο χωριό που δεν είχαν άλλοι.

Κεφάλαιο β'

Αφού εγώ μεγάλωνα είχα τα 14 μου χρόνια - ας γυρίσω λίγο πίσω - κατά το 1930 αγοράζει ο πατέρας μου και 5 στρέμματα χωράφια στην Γκιόλμενας - Βουβάλες , από τον **Χρήστο Μπόνιο** πεθερό του **Χριστόφορου Βεζούρη** , πατέρα της **Παύλενας** και της **Μαρίας** κλπ. αντί 55.000δρχ. με συναγωνισμό με τον **Αλέκο Παπαδόπουλο** που τα ήθελε κι'αυτός [αυτός ήταν στην Αμερική] και έτσι γίναμε και με χωράφια καλά.

Λοιπόν τώρα σκέφτονταν ο πατέρας μου , τι να γίνω , τι να κάνω εγώ; μια έλεγε να μ'έπερνε στην Αίγυπτο στον φούρνο εκεί, εγώ τι να έλεγα; δεν ήξερα και δεν ήταν δυνατόν να γίνει ότι ήθελα εγώ, και τελικά αφού είχαμε και αρκετά χωράφια - τότε κάπου 15 στρέμματα εκτός τα ξερικά - αποφασίζει και με εισάγει στην Αναγνωστοπούλειο Γεωργική Σχολή στην Κόνιτσα , τρία 3 χρόνια ήταν το σχολείο αυτό, για επάγγελμα γεωργίας κλπ. διάρκειας από το 1935 έως το 1938. Ο κανονισμός της Σχολής ήταν : οι ημεδαποί ντόπιοι Έλληνες πλήρωναν τροφεία κλπ.

1500δρχ. τον χρόνο, και οι αλλοδαποί Βορειοηπειρώτες και Τουρκιάς δωρεάν, ήταν μαθηταί απ'όλην την Ελλάδα, είχε διαφήμιση η Σχολή αυτή, είχε 3 τάξεις, κάθε χρονιά και τάξη, και κάθε τάξη 20 παιδιά, κάναμε πρακτική άσκηση και θεωρητική, είχαμε καθηγητές γεωπόνους, όπως ο Διευθυντής κ. Κ. **Γεωργιάδης** που η γυναίκα του **Ευθαλία** ήταν από τα Χανιά της Κρήτης, θεία του νυν Πρωθυπουργού κ. Κ. **Μητσοτάκη**, παιδιά δεν είχαν αποκτήσει. Άλλους καθηγητές είχαμε - Υποδιευθυντή - τον κ. **Μ. Μέντζιο** από την Βήσσιανη Πωγωνίου ειδικά για την κτηνοτροφία ζωοτεχνία, τον κ. **Δ. Μπιζακίδη** από το Βρυσσώρι Ζαγορίου δένδροκόμο, που απέθανε το 1936 και μας ήρθε ο **Παπαδόπουλος Λεωνίδας** από Θεσ/νίκη, τον **Αθ. Μέντζιο** και αυτός από την Βήσσιανη, δημοδιδάσκαλος, και τον **Ζαΐμη** από την Κόνιτσα στην Ελληνική Ιστορία, αυτοunu θυμάμαι μια ομιλία στο μάθημα της Ιστορίας ότι όποιος Έλληνας δεν ξέρει για την Ακρόπολη, δεν ξέρει τίποτε, όποιος Έλληνας πήγε στην Αθήνα και δεν είδε την Ακρόπολη είναι Γαϊδούρι, και είναι σωστό. Λοιπόν είπα ότι η Σχολή αυτή δίδασκε γενικά για την Γεωργία και Κλάδους αυτής δηλ. Ζωά, Τυριά, Κρασιά, Μελίσσια, Δένδροκομικά, Κηπουρικά, Δημητριακά κλπ. αλλά όχι αναγνωρισμένη από το κράτος, ήταν ιδιωτική, της Εταιρίας Σχολών Μιχ. Ανάγνου με έδρα την Βοστώνη Αμερικής, και διευθύνονταν εδώ από πληρεξούσια επιτροπή: Παρμενίδης και Φιλ. Δραγούμης, είχε και πολλά στρέμματα ιδιόκτητα στην Κόνιτσα. Η διαμονή και διατροφή μαθητών και προσωπικού ήταν υγιεινή και άψογος, είχαμε γιατρό τακτικά και αναρρωτήριο, παιχνίδια αθλητικά και ψυχαγωγικά τακτικά και όποτε θέλαμε, μια φορά τον χρόνο γίνονταν αθλητικοί αγώνες από τους μαθητές, και έρχονταν όλη η Κόνιτσα, εγώ είχα καλή επίδοση στη σφαίρα, λιθοβολία, και στο ακόντιο, είπαμε όμως, δεν ήταν Δημόσια Σχολή και ο καθένας που αποφοιτούσε αν είχε μέσον έμπαινε σε καμιά Γεωργική Υπηρεσία Κρατική, αλλιώς ο καθένας ή στα κτήματα του - όπως εγώ - ή σε καμιά ιδιωτική επιχείρηση, και έτσι το 1938 που τελείωσα, αποφάσισα να καλλιεργήσω μπουστάνια, πεπόνια, ντομάτες στα χωράφια μας, με κατανάλωση και διάθεση στα γύρω χωριά και στον Στρατό μας που τότε ετοιμάζονταν ο Β' παγκόσμιος πόλεμος και στο χωριό μας γύρω ήταν Τάγμα προκαλύψεως περίπου 800ων ανδρών με σκοπό την όρυξη χαρακωμάτων για τον πόλεμο.

Η Γερμανία είχε αρχίσει να ετοιμάζεται και με αφορμή τότε ένα συνοριακό επεισόδιο στο Δάντσιχ της Πολωνίας, κήρυξε τον πόλεμο κατά της Πολωνίας κεραυνοβόλα και την κατέλαβε σε 1 μία βδομάδα λένε, τέλος πάντων ας έρθουμε στα δικά μας πάλι, είχα βάλει το πάνω χωράφι στην Γκιόλμενα, είχαμε φτιάξει και την καλύβα σαν σπίτι και καθόμουνα εκεί με παρέα τον **Περικλή Βάσιο**, πατέρα της **Φένως** του **Απ. Μαλάμη**, γιατί τότε ο **Περικλής** καναδυό χρόνια ήταν αυλακάς στον κάμπο του χωριού μας και δεν είχε που να καθίσει, αλλά κι'εγώ παρέα ήθελα, είχαμε τότε ένα μουλάρι πολύ καλό και γερό **Ρούσσα** το λέγαμε γιατί ήταν ξανθοκόκκινο, του έβαζα 100 οκάδες και όχι δεν έλεγε, πολλές φορές είχα πάει στα λουτρά Καβασίλων, όπου απέναντι αυτών ήταν και τα λουτρά **Γ. Φύλια και Μπάσιου**. Από το Ελληνικό έδαφος λίγο πιο κάτω περνούσε το σύνορο με την Αλβανία που και αυτοί είχαν λουτρά τότε, και πουλούσα τα πεπόνια τις ντομάτες κλπ. γυρνούσα κάθε ταξίδι με 1000δρχ. το ψωμί τότε είχε 8δρχ. το κρέας 16, το λάδι 35-40δρχ. είχα όμως τότε και κλεψιές από τον Στρατό, έρχονταν τη νύχτα, εγώ κουρασμένος, και σκύλο είχα και φραγμένο ήταν, αλλά ζημιά μου κάναν, Δε φτάνει που έπαιρναν ένα πεπόνι, αλλά τα ξερίζωναν όπως τρέχαν που τους φώναζα εγώ, έλεγα στον Λοχαγό τους αλλά τίποτε δεν γινόταν, πες μου ποιοι είναι μού'λεγε, αλλά που να τους γνωρίσω;

Ο Στρατός κάθισε και το 1939 μέχρι που τελείωσε όλες τις ράχες του χωριού με την κατασκευή χαρακωμάτων, και εγώ συνέχιζα την ίδια δουλειά δηλ. μπουστάνι, αλλά δεν είχα μεταφορικό μέσο, μόνο ένα ζώο, τι να έκανα μ'ένα ζώο; Ο πόλεμος συνεχίζονταν στην Ευρώπη με επιτυχίες της Γερμανίας που πήγαινε όπου ήθελε, και θυμάμαι από μια εφημερίδα, -<Ακρόπολη> προτιμούσα- ο Μουσολίνι έλεγε ότι ο

Αξονας δεν έγινε μόνο για ωφελεία της Γερμανίας , πρέπει να είναι και για όφελος της Ιταλίας, και έβαλε πόδι στην Αλβανία με σκοπό για μας και την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, και την μεγάλη Παρασκευή βλέπαμε από την εκκλησία μας -κατά την περιφορά του επιταφίου- κίνηση αυτοκινήτων από Πρεμετή προς Λεσκοβίκι, και εμείς λέγαμε και φανταζόμασταν διάφορα, τι θα γίνουμε; ο Στρατός μας εδώ μέρα νύχτα στο πόδι, είχαν αποβιβαστεί Ιταλικά στρατεύματα στην Αλβανία, μπήκαν στην Αυλώνα χωρίς καμία αντίσταση, μάλλον παραδόθηκε η Αλβανία οικειοθελώς , αλλά και τι να έκανε η Αλβανία σε μια Ιταλία; προηγουμένως η Ιταλική προπαγάνδα έλεγε ότι αφού νικήσει θα την κάνει *μεγάλη Αλβανία* , εις βάρος της Ελλάδος! Αλλά ο Πρωθυπουργός μας τότε **Ιωάννης Μεταξάς** με τον Βασιλέα μας **Γεώργιον** ήξεραν τα σχέδια του **Μουσολίνι**, και λαό και στρατό εμπυχώνανε, και με τον τύπο, και με αμυντικά έργα στα σύνορά μας, ώσπου ήρθε η γνωστή χρονολογία σε όλους εμάς τους Έλληνες 28^η-8/βρίου-1940 , ημέρα Δευτέρα μεσάνυχτα ακριβώς ώρα «05,30'» ακούμε πυροβολισμούς στην γέφυρα των συνόρων την «Μέρτζιανη», εκεί φύλαγε την γέφυρα μια ελαφρά διμοιρία στρατού μας υπό τον **Ανθλόγόν Ντέτσικαν** από το Πάπιγγο, το σχέδιο του στρατού μας ήταν μόνο παρενόχληση και παρεμπόδιση των Ιταλών, και κανονική οπισθοχώρηση μέχρι το Καλμπάκι, εκεί περίμενε τους Ιταλούς ο στρατός μας , και σ'εμάς τους κατοίκους των χωριών, μας είπαν να φύγουμε προς Καλμπάκι-Ζαγοροχώρια .

Ήταν μια «νύχτα», ψιλόβρεχε λίγο, συννεφιά , τι να πρωτοπάρουμε και τι να κρύψουμε και πού; σύγχυση μεγάλη, εμείς ήμασταν, η γιαγιά μου, η μάνα μου, 4 αδελφές μου, η **Αρτεμισία** ήταν μικρή 3-4 χρονών την είχα ζαλωμένη γκότσι εγώ, η γιαγιά μου κάτι βελέντζες ζαλωμένη, και το ψωμί...ότι κι'ότι, ο στρατός, μας έλεγε να φύγουμε , και θα γυρίσουμε πάλι μετά, και έτσι δεν μπορούσαμε να ξέρουμε τι θα γίνει, τι θα κάνουμε, εγώ είχα ζαλωθεί μια μεγάλη βαλίτσα περίπου σαν μπαούλο και επειδή ήταν πολύ βαριά -είπα- είναι αδύνατον να την βγάλω τον ανήφορο του Αϊ-λιά και λέω να την κρύψω εδώ κοντά μήπως γυρίσουμε γρήγορα, και την πετάω στον φράχτη του κήπου του **Χρήστο Βανούση**, μέσα όμως είχα 1500δρχ. και ένα πιστολάκι μικρό, το είχε ο πατέρας μου, και τα άφησα εκεί όλα, δυστυχώς δεν πήρα τα λεφτά .

Στο σπίτι αφήσαμε τα πάντα, στο κατώϊ είχαμε μία αγελάδα και ένα γουρουνάκι, το μουλάρι το είχε πάρει ο Στρατός σε επίταξη, όπως και όλων τα φορτηγά ζώα, το σπίτι γεμάτο κάτω καλαμπόκι ξεφλημένο-αξέφλογο, τα γίδια [10] μέσα, τυριά βούτυρα, γεμάτα με τσίπουρα κρασιά, η μπίμτσα γεμάτη, επάνω από τα κεφάλια μας περνούσαν και σφύριζαν οι οβίδες του Ιταλικού βαρέως πυροβολικού που ήταν στον κάμπο της Σέρανης [Αλβανία], έλεγαν όμως μερικοί άνδρες που ανηφοράγαμε τον Αϊ-λιά, μη φοβάστε αυτά που σφυρίζουν δεν έρχονται επάνω μας, πάνε αλλού, όλες οι οβίδες τα βλήματα του Ιταλικού πυροβολικού είχαν στόχο του Κοπέλου το δάσος, γιατί εκεί ήταν η διοίκηση του Ελλ.Τάγματος προκαλύψεως , αλλά όλες πήγαιναν στον βρόντο που λέμε, ο Στρατός μας καμιά ζημιά δεν έπαθε, δεν έβαλε με τα πυροβόλα του αλλά περίμενε στα χαρακώματα τους Ιταλούς. Αφού φτάσαμε στον Αϊ-λιά λέμε όλοι, γρήγορα να περπατήσουμε να φτάσουμε στα Παρασπώρια και από εκεί στον κάμπο του Βοϊδομάτη ώστε να μη μας πάρει η μέρα και έρθουν τ'αεροπλάνα των Ιταλών και μας βαρέσουν, και προχωρούσαμε χωρίς στάσεις και αναπαύσεις, ο φόβος για να γλυτώσουμε, είχαμε φτερά στα πόδια μας, τελικά φτάσαμε σε κάτι μεγάλα δένδρα στον Αϊ-Γιώργη του κάμπου συκιάς-Βασιλικού και ξεκουραστήκαμε λίγο εκεί, και ήμουνα εγώ κοντά στον **Χρήστο Γιάγκο** και τον **Πέτρο Κέλλε** και έλεγαν «Αρβανίτικα» ότι ένας απ'αυτούς είχε δει έξι [6] τάνξ Ιταλικά στην Μεσογέφυρα από την ράχη της Πελεκητής, την γέφυρα Μέσογεφυρα την είχε ανατινάξει ο Στρατός μας, τέλος φτάσαμε στο χωριό Αρίστη και αυτοί-πανικόβλητοι- δεν μας συμπάθησαν, συνεχίζουμε ανηφορώντας προς τα Σουδενά πλάϊ στα υψώματα της Γκραμπάλας, εκεί ήταν το ελαφρύ πυροβολικό μας

και μας λέει ο αξιωματικός «προχωράτε γρήγορα γιατί μας έχουν επισημάνει οι Ιταλοί» μπορούσαμε δεν μπορούσαμε κουράγιο είχαμε και περπατάγαμε, περάσαμε την κοιλαδίτσα των Σουδενών και φτάσαμε Ελάτη, Σοβρά, Μπούλση, και προς αριστερά Βίτσα, Μονοδένδρι, άλλες οικογένειες πέρα, άλλες δώθε, ότι φαγώσιμα είχαμε τα είχαμε εξαντλήσει σχεδόν, αφού τακτοποιηθήκαμε μοναχοί μας εδώ-εκεί, μέσα-έξω για ύπνο, αρχίσαμε να φέρνουμε γύρω τα σπίτια για ζητιάνεμα, άλλοι μας έδιναν άλλοι δεν μας έδιναν, κολοκύθια βράζαμε, τζίτζιφα τρώγαμε, οι χωρικοί κάτι είχαν αλλά δεν ήξεραν, πόλεμος ήταν κρατούσαν και για τον εαυτό τους, αφού ένα σπίτι εκεί στο Μπούλση-Ελάτη [έτσι λένε το χωριό] είχε καθίσει ο θεός μου ο **Μιχάλης** με όλη την οικογένειά του [τον **Τάσιο** τον ξάδερφό μου, την θεία μου] και είχε στην αυλή μια καστανιά μεγάλη, και κάστανα απλωμένα στην αυλή πολλά, και αμέσως τα μάζανε, τα κρύψανε στα υπόγεια για να μην μας δώσουν ή τους τα πάρουμε, εκεί καθίσαμε καμιά βδομάδα, τα Ιταλικά αεροπλάνα ήρθαν μια μέρα για να βρουν το Ελλ. Πυροβολικό και βομβάρδισαν τα χωριά Βίτσα, Μονοδένδρι, τραυματίστηκε η **Γιωρκόντενα** που ήταν στην οικογένεια του **Αντώνη Χριστίδη** ελαφρά βέβαια, μετά αφού δεν βρήκαμε συμπάθεια και ψωμί στα χωριά αυτά φύγαμε και πήγαμε σ'άλλα, στο Καλουτά και Μανασή που είναι πίσω από το βουνό Μιτσικέλι των Ιωαννίνων, ένα μπουλούκι καμιά 10ριά άνδρες αποφασίσαμε και πήγαμε από εκεί στα Γιάννενα να πάρουμε ψωμί, αφού γυρίσαμε σε λίγες μέρες, ξεκινήσαμε να γυρίσουμε πάλι στο χωριό μας - είχαμε μάθει ότι δεν μπόρεσαν οι Ιταλοί να σπάσουν το Καλμπάκι και ο στρατός μας τους έβαζε απ'όλλα τα πλευρά γιατί είχε συμπληρωθεί σχεδόν η γενική επιστράτευση.

Ας με συγχωρέσει ο αναγνώστης για την ανωμαλία του γραψίματος μου γιατί είμαι έξω στην ταρατσα και φυσάει γερό αεράκι [23-7-93] και με μπερδεύει στα φύλλα του τετραδίου αν και έχω την παθολογία των χεριών μου, να και ο αέρας [...].

Λοιπόν γυρίσαμε στο χωριό 15-N/βρίου-1940, τι να βρούμε; μόνο τα κτήρια τα σπίτια, και όλα τα πράγματα άνω κάτω και παρμένα, μαζί με τους Ιταλούς που κατέλαβαν το μέρος μας είχαν έρθει και Αρβανίτες για κλέψιμο, αλλά και μερικοί χωριανοί μας έμειναν εδώ δεν έφυγαν με μας στα Ζαγόρια και έτσι και αυτοί επιδόθηκαν στο κλέψιμο βρήκαν την ευκαιρία. Στο μεγάλο σπίτι των **Λαμπρέων, Σπύρου Λάμπρου**, οι Ιταλοί είχαν εγκαταστήσει, Καραμπιναρία Αστυνομία με καλό σκοπό τάχα ότι στα κατεχόμενα απ'αυτούς μέρη να επιβάλουν την τάξη, για να μας ήταν αρεστοί και παρακολουθούσαν, αλλά το χωριό μας ζήτημα να Ιταλοκρατήθηκε 10-15 μέρες, αναγκάστηκαν να φύγουν οι Ιταλοί στην Αλβανία και φεύγοντας πήραν μαζί τους σαν ομήρους τους: **Βασίλη Μπανούση, Κώτσιολάκια, Μήτσιο Ράγκα**,

[.....] Τέλος πάντων εμείς το σπίτι το βρήκαμε χάλια, δύο οβίδες είχαν σκάσει πάνω του, μια στο κατώι που ήταν η αγελάδα και το γουρούνι, το γουρούνι είχε σκοτωθεί, η αγελάδα-είχε ανοίξει η πόρτα-έτρωγε καλαμπόκι και κόπριζε μέσα στο σπίτι, επίσης μέσα στο σπίτι βρήκαμε και ανθρώπινες ακαθαρσίες, η άλλη οβίδα έπεσε στο αγκωνάρι της μέσα θύρας και είχε μυρίσει ο τόπος από δυναμίτη - εκρηκτική ύλη και φαίνεται ακόμη σαν ενθύμιο κοντά στο τζινέτη αριστερά όπως μπαίνουμε.

Εγώ τότε ήμουν 20-21 ετών έπρεπε να κληθώ για στρατιώτης, κλάσης του 1941, ο πατέρας μου στην Αίγυπτο καμιά επαφή δεν είχαμε, αυτός νόμιζε ότι κανείς μας δεν θα ήμασταν στην ζωή αλλά κι'εμείς το νού μας είχαμε σ'αυτόν γιατί κι'εκεί πόλεμος γινόταν με τον **Ρόμελ**, εδώ ο στρατός μας πηγαينوέρχονταν στην Αλβανία, οι Ιταλοί είχαν πάει μέχρι το Πρεμέτι-Κλεισούρα και εκεί οχυρώθηκαν γερά αλλά σε λίγο καιρό την πήραμε και την Κλεισούρα, και στο Τεπελένι και τα γύρω βουνά εκεί κάναν οι Ιταλοί και άλλη οχύρωση και ο στρατός μας ήταν στάσιμος, εμείς εδώ στο χωριό είχαμε πολύ στρατό, τη Μεραρχία Ιππικού με τον Στρατηγό **Στανωτά στο σπίτι μας ήταν εγκατεστημένος ασύρματος μια ομάδα διαβιβάσεων και πολλοί**

μεταγωγικοί Οθωμανοί αλλά είχαν καλή συμπεριφορά .Το 40-41 είχε αρχίσει φοβερός χειμώνας και ο πόλεμος συνεχίζονταν μέσα στα χιόνια ,κάποτε έκανε και καλοκαιριά και βροχές, οι δύο εμπόλεμοι στρατοί είχαν καθηλωθεί στα υψώματα Κλεισούρας - Τεπελένι λόγω του χειμώνα, οι Ιταλοί έκαναν πολλές αντεπιθέσεις αλλά εμάς πίσω δεν μπορούσαν να μας γυρίσουν, πολλοί απ'τό χωριό μας άνδρες γυναίκες παιδιά και γονείς δουλεύαμε και σπάγαμε πέτρες, χαλίκια για διόρθωση του δρόμου να περάσουν τα'αυτοκίνητα για τον πόλεμο, πέρα από τις Βουβάλες τις Μιλίες που το λέμε ήταν το νταμάρι, παίρναμε 50-60 δρχ. μεροκάματο από το κράτος μας, στη βρύση του **Μπόνιου** ήταν φούρνοι για κουραμάνα του στρατού μας, μας πλήρωναν κάθε 15 μέρες αλλά και κάποτε αργούσαν, κοντά τον Μάρτη με κάλεσαν- την ηλικία μου- να πάω στον στρατό είχα απλήρωτος 15 μέρες τώρα, το ειδοποιητήριο να παρουσιαστώ μου είχε έρθει στο σπίτι, λεφτά δεν είχαμε και το ταμείο της Μεραρχίας Μηχανικού που μας πλήρωνε είχε προωθηθεί προς την Αλβανία, μου λέει ο ταμίας εδώ ότι να πάω μέσα στην Αλβανία στην Τσιαρτσιόβα να βρώ τον Αξιωματικό διαχειριστή του Μηχανικού να με πληρώσει, μπαίνω σε'ένα αυτοκίνητο του στρατού μας και πάω μέσα με την πρόσκληση για τον στρατό στην τσέπη μου, πάω εκεί και μου λέει «δεν υπάρχουν χρήματα», μου πήρε όμως τα στοιχεία μου και σε 15 μέρες ήρθαν στο χωριό επίτηδες και πλήρωσαν την μάνα μου. Με το σπίτι αλληλογραφούσα, και έλαβα γράμμα ότι μας πλήρωσαν και έτσι σιγούρευα,

Πήγαμε στα Γιάννενα και από εκεί στο Μεσολόγγι, μας έδωσαν κάτι παλιά όπλα και από εκεί πήγαμε στην Κόρινθο στο 6^ο Σύνταγμα Πεζικού προς κατάταξη και εκπαιδευόμασταν μάλλον θεωρητικά, μείναμε εκεί ως τις αρχές Απριλίου 1941 όποτε μας βάρεσαν οι Γερμανοί από την Βουλγαρία και αναγκάστηκε ο στρατός μας να χαλαρώσει από την Αλβανία και καταρρεύσαμε που λέμε, τότε μας λέει ο Λοχαγός μας, όποιος μπορεί να φύγει για την πατρίδα του ας φύγει, ούτε απολυτήριο μας έδωσαν ούτε φύλλο πορείας, εκείνες τις ημέρες θυμάμαι στην Κόρινθο περνούσαν Γερμανικά Αεροπλάνα «Γιούνγκερς» και «Στούκας» και άλλα βομβάρδιζαν άλλα έριχναν αλεξιπτωτιστές στον Ισθμό κλπ. ξεκινάμε φάλαγγες πεζοπορία να φτάσουμε στην Πάτρα, οι ζέστες είχαν αρχίσει, διατροφή από κανέναν μια κουρελού κουβέρτα είχα μαζί μου και μια φανέλα τίποτε άλλο, δεν πρόκαναν να μας ντύσουν Στρατιώτες, σύγχυση μεγάλη, κολλούσαν τα'άρβυλα στην άσφαλτο, κοιμήσου εδώ εκεί όπως όπως, τρώγοντας πέρα δώθε [.....] κλπ. οι Γερμανοί περνούσαν πάνω σε τρένα και αυτοκίνητα και όποιον έβλεπα να αντιστέκονταν είχαν τα πολυβόλα έτοιμα στημένα και τον απειλούσαν, και έτσι μέχρι που να περάσουν εμείς κρυβόμασταν πάνω-κάτω στις ελιές, ύστερα από τρεις ημέρες πορεία φτάσαμε ως το Αίγιο, εκεί σ'ένα μέρος Ψαθόπυργο τ'όλεγαν, ήταν Γερμανοί και διάλεγαν όσοι ήταν από Ήπειρο και Αγρίνιο κλπ. μας ξεχώριζαν, όσοι ήταν για Πάτρα και άλλα μέρη τους άφηναν να περάσουν, εμάς μας έβαλαν σ'ένα καϊκι λίγους λίγους και μας αποβίβασαν στην Ναύπακτο και από κεί περπατώντας όπου θέλαμε.

Το καϊκι εκείνο ήταν παλιό και έβαζε νερό, ο καπετάνιος με ντενεκέδες και μια αντλία έβγαζε το νερό αλλά το καϊκι φαινόταν ότι βούλιαζε, είχαμε τρεις Γερμανούς με τα όπλα έτοιμα στο χέρι, τέλος πάντων βγήκαμε στη στεριά καλά, εκεί στη Ναύπακτο βλέπουμε κάρα, άλογα πού φεύγοντας οι Πελοπονήσιοι από την Αλβανία τα' περναν για δικά τους , τέλος αρχίζουμε πορεία στα βουνά της Ρούμελης για να φτάσουμε μετά από τρεις μέρες [πότε νηστικός πότε κρυωμένος] στο Αγρίνιο, εκεί - ήταν μάλλον ο Δήμαρχος - μας έδωσαν ένα κομμάτι χαλβά και μισό κιλό ψωμί περίπου , και όσο να καθίσω στη γραμμή, αφήνω το σακίδιό μου και μου κλέβουν την φανέλα , έμεινε μόνο η κουρελού, τέλος μπαίνουμε σε κάτι αυτοκίνητα εμπορικά - οι κερατάδες δεν ήθελαν να μας πάρουνε - και φτάνουμε στην Άρτα , αποκεί σε ένα αυτοκίνητο με πορτοκάλια στα Γιάννενα, οι Γερμανοί κι'οι Ιταλοί μας κοιτούσαν με άγριο μάτι, εγώ παρέα χωριανό στο στρατό δεν είχα, μόνο καναδυό από το Πωγώνι,

Λαχανόκαστο, τέλος πάντων ύστερα από 15 μέρες πορεία Κόρινθο - Χωριό, έφτασα στο σπίτι κουρασμένος με κάλλους στα ποδάρια αλλά δεν με πείραξε αυτό το ταλαιπόρημα, αφού αντάμωσα με την μάνα μου όλα ξεχάστηκαν, και αρχίσαμε όλη η οικογένεια να σπέρνουμε τα χωράφια, τα κηπάρια κλπ. για ν'άχουμε να φάμε, με τον πατέρα μου είμεθα αποκλεισμένοι ούτε ξέραμε τι κάνει , ούτε αυτός για μας, ο πόλεμος εκεί στην Αίγυπτο συνεχίζονταν, την εποχή εκείνη Απρίλη-Μάη 1941 άρχισαν να σχηματίζονται εδώ αντάρτικες ομάδες, πρώτα εμφανίσθηκε το ΕΑΜ με στελέχη κομμουνιστικά, είχαν έρθει κάτι Αξ/κοί Αγγλικής αποστολής και μας έλεγαν ότι θα μας φέρουν όπλα από την Λιβύη όταν τελειώσει εκεί ο πόλεμος και να κάνουμε αντίσταση σαμποτάζ κατά των Ιταλογερμανών, είχε έρθει ο Εγγλέζος εδώ και νομίζω το όνομα του ήταν Έντν και μας εμψύχωνε με τα λόγια ότι τελικά θα νικηθεί ο Άξονας Βερολίνο- Ρώμη-Τόκιο, και όπως έγινε.

Άρχισε το ΕΑΜ να οργανώνει τον κόσμο ιδίως τους νέους , ντουφέκια πολεμικά είχαν σχεδόν όλοι αλλά μπορούσε να βρεί κανείς και με 20 οκάδες καλαμπόκι, εγώ είχα έναν «Γκρά» γιατί είχα ψώρα με το κυνήγι, είχα βρεί και σφαίρες, εδώ στο χωριό μας τότε [1941] ήταν υπεύθυνος πολιτικός ο **Κ.Δήμος**, στρατιωτικός ο **Γ.Μπόνιος** , και θεωρητικός καθοδηγητής ο **Τάκης Πρίντζος** πρώην φυλακισμένος στις φυλακές Θεσ/νίκης [κουμ/στής] και συγκέντρωνε τα παιδιά στο σπίτι του **Κ.Παπά**, εμένα δεν με είχαν μπλέξει ακόμη στην οργάνωση, πιστεύω ότι θεώρησαν ότι είμαι προστάτης της οικογενείας μου διότι ο πατέρας μου ήταν στην Αίγυπτο χωρίς ίχνος ζωής και μ'άφησαν ελεύθερο να εργάζομαι για την συντήρηση της 5μελούς οικογενείας μου, σ'αυτό πιστεύω θα συνέβαλε και ο μακαρίτης θείος μου και ξάδερφός μου **Μιχάλης** [αδελφός της μάνας μου και ανιψιός] οι οποίοι μπορούσαν να εισακουστούν, θα είπανάστε το παιδί αυτό τον **Σταμάτη** γιατί αν πάθη τίποτα θα χαθεί όλη η οικογένεια, τι θα γίνουν; [έτσι υποθέτω] , εν τούτοις μια μέρα με παίρνει ο **Λάκιας του Σιάφη** πίσω από το ιερό της εκκλησίας [σαν απόμερο] και με όρκισε, ήταν και αυτός στέλεχος ήταν γραμματισμένος, αλλά δεν με ανάγκασαν. Τότε ο πόλεμος δεν πήγαινε καλά για τον Άξονα, και στην Ρωσία και στην Αφρική, και φοβούνταν οι Ιταλογερμανοί απόβαση των συμμάχων στην Ελλάδα, και συγκεντρώνονταν κοντά στην Πελοπόννησο, μια δύναμη Ιταλικού στρατού Καραμπινιέριδες [Αστυνομία σε φάλαγγα] ήθελαν από Κόνιτσα να πάνε Γιάννενα κλπ. η οργάνωση του ΕΑΜ για να φανεί ότι τους κυνηγά για πόλεμο φτιάχνει σαμποτάζ για εξόντωση και κόβει δέντρα χοντρά πλατάνια στο δρόμο Μπουραζάνι Σαναβό για να τους παρεμποδίσει, άλλο ένοπλο τμήμα έκανε χαρακώματα στη θέση Δέμα πελεκώντας γεροπλατάνια και περιμένοντας τους Ιταλούς να τους βαρέσουν. Προ 10-15 ημερών είχαν έρθει στο χωριό μας οι Ιταλοί και μας κάλεσαν όλους -παιδιά άντρες γυναίκες- στο σχολείο και είπαν: όποιος έχει όπλα να τα φέρει σε 2 ώρες εδώ. Ήταν πρόεδρος τότε του χωριού μας - τον είχαν οι κατοχικές δυνάμεις να πούμε - ο **Παύλος Σουγκαρίδης**, [**Παύλοσιουγκάρης**] οι Ιταλοί είχαν ονομαστική κατάσταση, πρώτα φώναζαν τους δύο τζιομπαναρέους βλάχους, **Χρήστο Γιάγκο** και **Θωμά Τσιόμε-Πυρίτη**, [**Τσιομοβλάχο**] και αυτοί είπαν «δεν έχουμε όπλα» τότε τους πήραν και τους κρέμασαν από τη μέση-μασχάλες και τους έδερναν αλύπητα, εμείς μέσα στο σχολείο τρομοκρατημένοι, αυτοί φώναζαν πόναγαν από το ξύλο των Ιταλών, κάποια στιγμή λένε οι Ιταλοί στον πρόεδρο [**Παύλο**] ότι πρέπει να πάει κάποιος γρήγορα στη Δεπαλίτσα και να ειδοποιηθούν να έρθουν οι: **Δ. Κασιέτας** και **Ευτύχιος Νικόπουλος**, λέω: εγώ θα πάω, και έφυγα τρέχοντας για το Μολύβι, τους είπα εκεί «αυτό και αυτό γίνεται από τους Ιταλούς στ'Αηδονοχώρι», δεν ήρθαν στο χωριό μας, εγώ γύρισα στο χωριό κατά το βράδυ αφού είχαν φύγει οι Ιταλοί για Κόνιτσα.

Η ζωή συνεχίζονταν στο χωριό, με φόβο και τρόμο βγαίναμε στις δουλειές του κάμπου, με μεγάλη φύλαξη σκάβαμε τα χωράφια για να τα σπείρουμε καλαμπόκια, ήμασταν Ιταλοκρατούμενοι μέχρι τα Γιάννενα [Λυκόστομο] από κεί ως

την Αθήνα ήταν Γερμανοί, από ψωμί υποφέραμε πολύ, λάχανα τρώγαμε που τότε σαν ευλογία θεού ήταν άφθονα, όταν οι κότες κάναν 4-5 αυγά τα έπαιρνα και τα πήγαινα στους Ιταλούς και τους ζητούσα ξυλοκέρατα αλεσμένα που έτρωγαν τα άλογά των και κάναμε λαχανόψωμο ήταν γλυκό, υποφέραμε από πείνα πολύ. Και ήρθε η καταραμένη μέρα χρονολογία 13 Ιουλίου 1941, εισβάλουν και άλλοι Γερμανοί απ' την Γιουγκοσλαβία μέσω Αλβανίας για την κατάπαυση του αντάρτικου που τους κάναμε σαμποτάζ στις συγκοινωνίες, και ήταν λυσσασμένοι, στην Ερσέκα πέρα από το Λεσκοβίκι τους βάρεσαν οι Αρβανίτες αντάρτες και αυτοί αφού μπήκαν στο Λεσκοβίκι κάψαν μερικά σπίτια και άρχισαν να έρχονται κατά το χωριό μας, το πρωί κατά τις 10 η ώρα ρίχνουν μερικές οβίδες εγκαιροφλεγείς που σκάζαν στον αέρα πάνω από το χωριό Μελισόπετρα και τρομοκρατηθήκαμε όλοι που ήμασταν στον κάμπο και το βράδυ συγκεντρωθήκαμε στο χωριό και σκεφτόμασταν τι να κάνουμε, εν τω μεταξύ οι Γερμανοί πέρασαν την Μέρτζιανη και ήρθαν στο χωριό, ήταν τα «Ες-Ες» λέγαν, τάγματα θανάτου, εμείς από τη νύχτα φύγαμε για το βουνό Κουλιαπέστι και Καλογερικό για να φύγουμε προς τα Πωγώνια, στο χωριό έμειναν ολίγοι γέροντες γριές κλπ. οι Γερμανοί θυμωμένοι ήρθαν από την Μεσογέφυρα στις ράχες του **Ντέμου** και **Βασίλη Βανούση**, είδαν τα χαρακώματα καθαρισμένα και σχημάτισαν την γνώμη ότι στο χωριό μας είναι αντάρτες - παρτιζάνοι - , βαράνε τις καμπάνες της εκκλησίας να βγεί ο κόσμος , αλλά δεν ήμασταν, βρήκαν τον πεθερό μου **Π. Στεφανίδη** και του λένε: που είναι οι κάτοικοι; και τους λέει: φοβήθηκαν και έφυγαν, και του λένε: εάν δεν έρθουν θα κάψουμε το χωριό. Έρχεται στο Κουλιαπέστι και μας τα λέει, εμείς δεν πιστεύαμε ότι δεν θα μας πειράξουν και δεν κατεβήκαμε παρά πήραμε το δρόμο προς την Παναγιά και ανεβήκαμε προς το Καλογερικό με σκοπό να πάμε στο Βασιλικό, εν τω μεταξύ αφού δεν γυρίσαμε πίσω οι Γερμανοί βάλλαν φωτιά σ' όλα τα σπίτια του χωριού- μόνο την εκκλησία άφησαν - , οι Βασιλικιώτες δεν μας ήθελαν γιατί φοβόταν μήπως κατηγορηθούν από τους Γερμανούς ότι έχουν σχέσεις μ'εμάς [σαν αντάρτες που μας ενόμιζαν οι Γερμανοί] τέλος τότε μάθαμε ότι ο Γερμανός Στρατηγός υπέγραψε κατόπιν παρακλήσεως του **Δεσπότη Σπυριδώνα** στο χωριό Βοτονόσι του Μετσόβου συνθήκη παραδόσεως και ειρήνης αφού δεν υπήρχε Ελληνική Αρχή και μαλάκωσαν οι Γερμανοί απέναντι στον πυροπαθή κόσμο του χωριού μας, μια μέρα με τον παπά του Βασιλικού που ήταν απ' το χωριό μας - **Σωτήριος Παπαδόπουλος** - ξεκινήσαμε απ' το Βασιλικό και ήρθαμε στο χωριό μας με λευκή σημαία, ένα άσπρο πουκάμισο, μπήκαμε στο χωριό και συναντήσαμε τους Γερμανούς στον πάνω μαχαλά [σπίτι δρόμο του **Σ. Στεφανίδη**] και είπαμε ότι θα είμαστε ήσυχοι και όχι ενοχλητικοί καθίσαμε στα ερειπωμένα σπίτια και πηγαινοερχόμασταν στο Βασιλικό, τότε είχαν γίνει πολλά σταφύλια, στους Γερμανούς μέσα ήταν και πολλοί Ιταλοί αιχμάλωτοι και Αρβανίτες όμηροι κλπ. που επιδίδονταν σε πλιάτσικο, οι Γερμανοί είχαν φυλάκιο στο Κρυόνερο και Διοίκηση στη Μεσογέφυρα, μια μέρα θυμάμαι στον Αϊ-Δημήτρη - πάνω πηγάδι που λέμε - καθόταν οι οικογένειες του **Φίλια Μπίλη** και του **Γ. Μπόνιου**, έρχονται κάτι Ιταλοί πλιατσικολόγοι και αρπάζουν κουβέρτες κατσαρόλες κλπ. και άρχισαν τα μικρά παιδιά και οι γυναίκες να κλαίνε, τότε εγώ πηγαίνω στο Κρυόνερο και λέω στους Γερμανούς - το και το - αναγκαστικά είχαμε μάθει μερικά Ιταλικά και Γερμανικά, και έρχονται οι Γερμανοί εκεί και ρίχνουν καναδυό ντουφέκια και μαζεύονται όλοι οι Ιταλοί, και τους δίνουν ένα γερό ξύλο και κλωτσιές που τσακίστηκαν και έφυγαν, και έτσι δεν μας ξαναπειράζαν, μας είχαν πεί οι Γερμανοί να τους λέμε άμα μας πειράξει κανένα.

Στο Βασιλικό εμείς καθόμασταν στο σπίτι των **Σπυραίων** και του **Ζιόγα** όλοι μας ζούσαμε με το ζητιάνεμα, κάπου πηγαίναμε και για δουλειά αλλά μας κορόιδευαν με καναδυό χούφτες καλαμπόκι ή αλεύρι, εν τούτοις είχαμε υγεία ο θεός μας φύλαγε, δοξασμένο το όνομά Του και τότε και τώρα και εις τους αιώνες πάντα η δόξα Του. Το πως και που κατανεμηθήκαμε ως πυροπαθείς όλοι οι χωριανοί είναι

δύσκολο να θυμηθώ, πάντως είχαμε αναγκαστικά μεγάλη διασπορά μέχρι και έξω από τον νομό Ιωαννίνων και με την αιτία αυτή [γενική πυρπόληση του χωριού] εγκαταστάθηκαν οικογένειες σε άλλα μέρη και ωφελήθηκαν επαγγελματικά, ενώ όσοι γυρίσαμε δεν είχαμε αύξηση του εισοδήματός μας αρκούμενοι στην φτωχή περιοχή μας και υφιστάμενοι τις συνέπειες του ανταρτοπολέμου που είχε αρχίσει δυστυχώς και πήρε την μορφή του εμφύλιου.

Το 1943 περίπου αναγκαζόμαστε όσοι είμαστε στο χωριό να φύγουμε υποχρεωτικά γιατί γύρω μας μαίνονταν τα αντάρτικα, ΕΑΜ και ΕΔΕΣ, Ζαγόρια, Πωγώνια, και Κόνιτσα. Πηγαίνοερχόταν οι ομάδες τα συγκροτήματα που τα λέγαν τα μπουλούκια και απαιτούσαν διατροφή από τον κόσμο στο πέρασμά τους, και κάναν και στρατολόγηση όσους μπορούσαν και συμπαθούσαν, ανάλογα. Εδώ στο χωριό μας και όπου αλλού ήμασταν εγκαταστημένοι είχαμε χωριστοί σε Εαμίτες και Εδεσίτες, με γνωστόν όμως ότι οι μεν λεγόταν Κομμουνιστές και οι δε Εθνικιστές Αντικομμουνιστές, οι Εαμίτες διέδιδαν ότι ήταν για την απελευθέρωση χωρίς αμοιβή από την οργάνωση, οι Εδεσίτες έδιναν μισή χρυσή λίρα το μήνα για την συντήρηση της οικογένειας, ένας που άφηνε οικογένεια και πήγαινε στο αντάρτικο του **Ζέρβα** ήταν και λογικό και συμφέρον να πάει, και έτσι κι'εγώ προτίμησα να πάω στον ΕΔΕΣ και λόγω ιδεολογικής προτίμησης, και τον Αύγουστο του 1943 πήγα από το Βασιλικό μαζί με καμιά 10ριά άλλους προς τα Ζαγοροχώρια το Τσεπέλοβο, πέρασα από το Πάπιγγο και έμεινα το βράδυ στον **Δάμων της Ράκος** που είχαν ένα σπίτι εκεί και την άλλη μέρα συνεχίσαμε τα βουνά να πάμε στο Τσεπέλοβο που ήταν Λόχος του ΕΔΕΣ υπό τον κύριο **Λυγεράκη** Λοχαγό Πεζικού, Κρητικός, περάσαμε κάτι οροπέδια που ήταν πεδία ρίψεως εφοδίων Αγγλικών αεροπλάνων των ανταρτών, αλλού για το ΕΑΜ αλλού για το ΕΔΕΣ, τέλος κατά το απόγευμα φτάσαμε στο χωριό, εκεί πρωτοανταμώσαμε κάτι χωριάτες του Τσεπέλοβου και μας είπαν να καταταχθούμε στο ΕΑΜ, ότι θα περάσουμε καλά κλπ. εμείς τους είπαμε «όχι» θέλουμε στον ΕΔΕΣ. Πήγαμε και βρήκαμε τους δικούς μας αντάρτες, ήμουν μαζί με τον μακαρίτη **Θεόδωρο Ζιάκο**, τακτοποιηθήκαμε εδώ εκεί και κάναμε εκπαίδευση θεωρητικά, σκοποβολή, και ασκήσεις μάχης, είχαμε καλή τροφοδότηση, συσσιτιάρχη είχαμε τον **Σταύρο Ρεστάνη**, σημερινό **Παπαριστάνη**, τρώγαμε σταρίσιο ψωμί γιατί η οργάνωση του έδινε τα λεφτά που έπαιρνε από τους Εγγλέζους, λίρες κιβώτια και τα διέθετε πράγματι για διατροφή των ανταρτών και πληρωμή μας, άσχετο που εγώ δεν έτυχε να πληρωθώ λόγω άλλων αναγκών του Λόχου. Εκεί κάθισα έως τον 8βριο [Οκτώβριο], όταν έφυγα από το Βασιλικό η «Επιτροπή Εθνικού Αγώνα» από τον γιατρό **Κώτσιο-Φίλια**, **Σπυραίους** κλπ. είχαν υποσχεθεί ότι θα έδιναν στην μάνα μου τροφή, για το κάθε άτομο μισή έως μια οκά καλαμπόκι ή κριθάρι αλλά δυστυχώς δεν τους έδωσαν, {5} πέντε άτομα ήμασταν εκτός εγώ και ζούσαν με το ζητιάνεμα, εγώ δέν ήξερα τίποτε, τότε στα αντάρτικα άρχισαν οι αιτίες παρεξηγήσεων, προκλήσεων από το ΕΑΜ προς τις ομάδες του **Ζέρβα**, στα πεδία ρίψεως εφοδίων οι Εαμίτες ήθελαν να παίρνουν τα περισσότερα εφόδια και λίρες επειδή-δήθεν- ήταν περισσότεροι [και ήταν διότι επιστράτευαν κόσμο υποχρεωτικά] και ο Λοχαγός μας **Γ. Λυγεράκης** είχε πάει στο βάθος των χωριών του Ζαγορίου προς αναγνώριση άλλων σημείων ρίψεως εφοδίων από τους Εγγλέζους ειδικώς για τον ΕΔΕΣ, τις ημέρες εκείνες βρήκαν ευκαιρία οι Εαμίτες-Ελασίτες να μας επιτεθούν στο Τσεπέλοβο με πραγματικά πυρά από το πρωί μέχρι τα μεσάνυχτα μας βάζαν και τους βάζαμε, εμείς ήμασταν καμιά 50ριά άνδρες και μια διμοιρία βλάχοι του Τσεπέλοβου του Λοχαγού **Τσιουμάνη**. Οί Ελασίτες μας είχαν περικυκλώσει γύρω στο χωριό-στην εκκλησία των Αγίων Αναργύρων πάνω από το χωριό - εγώ ήμουν σαν γεμιστής στον **Θόδωρο Ζιάκο** [απ' το χωριό μας] που είχε ένα πολυβόλο και έβαζε κατά των Ελασιτών, είχα και μία χειροβομβίδα κίτρινη Πολωνικής προελεύσεως, καθίσαμε εκεί πολεμώντας μέχρι τα μεσάνυχτα, είχαμε επικεφαλής τον Υπολοχαγό **Μιτσιάδη** και τον **Διονύσιο Πανταζή**, κάποια στιγμή πρωινή ώρα μου λέει ο κύριος **Δ. Πανταζής**:

εσύ **Ζαχαρία!!!!** να πάς κάτω στον συσσιτιάρχη να μας φέρεις να φάμε αλλά πρόσεξε όταν ακούς πυροβολισμούς να σταματάς να μη πάθεις τίποτα, πήγα εγώ στον **Σταύρο Ρεστάνη**, πήρα ψωμί τυρί και σταφύλια και πήγα πάλι στο τμήμα μου και μου λέει ο **κ. Πανταζής** όταν έφτασα: μπράβο **Ζαχαρία** είσαι παλικάρι, συνεχίζαμε να πολεμάμε μέχρι τα μεσάνυχτα, μετά από συνεννόηση μεταξύ μας αποφασίσαμε την νύχτα να εγκαταλείψουμε το χωριό Τσεπέλοβο γιατί ήταν άνισος ο αγώνας θα είχαμε πολλά θύματα, μας είχε σκοτωθεί μόνο ένας λεβέντης αξιωματικός απ'την διμοιρία του **Τσιουμάνη** και φύγαμε τη νύχτα με τόπο σύμπτωσης το Πάπιγκο, περάσαμε τα πεδία ρίψεως και φτάσαμε στο Πάπιγκο και ενωθήκαμε μετά τμήματα Κονίτσης με τον Ταγματάρχη **Παπαχριστοδούλου**, εκεί ανταμώνουμε εγώ με τον μακαρίτη **Κώστα Τσίπη** και τον **Πάνο Βαγγέλη** γαμπρό της **Γιωκόντενας [Αφροδίτη]**, πάω στο σπίτι της **Ράκος** και μου είπαν ότι πήγαν στο Βασιλικό και είδαν την μάνα μου και τις αδελφές μου και ότι δεν τους είχαν δώσει τίποτα οι Βασιλικιώτες, τότε εγώ στενοχωρημένος τα λέω στον **Κώτσιο Τσίπη** ο οποίος πολύ με συμπάθησε και του ζήτησα να πάρω άδεια να πάω να δώ την οικογένειά μου στο Βασιλικό συνάμα δε να ζητήσω να πληρωθώ για να πάρω αλεύρι, αλλά λεφτά δεν είχαν, μου λένε αν μπορώ να πάω στις.....του Πάπιγκου που ήταν τα πρόβατα των τσιελιγκάδων - **Τσιουμανέων** και να μου πούνε που είναι ο **Γεώργιος Τσιουμάνης** που είχε μαζί του το Ταμείο του συγκροτήματος ΕΔΕΣ Ζαγορίου, πηγαίνω 3 τρεις ώρες δρόμο επάνω στα βουνά και μου λένε οι **Τσιουμανέοι, Λεωνίδας Τσιουμάνης** αδελφός του **Γ. Τσιουμάνη** ότι δεν ξέραν τίποτε για την τύχη και την ζωή του **Γ. Τσιουμάνη**.

Οι Ελασίτες-Εαμίτες πήγαν στο χωριό Βραδέτο και λεηλάτησαν το σπίτι των **Τσιουμανέων**, αφού μου έδωσαν λίγο και έφαγα γύρισα στο Πάπιγκο άπρακτος και είπα στον **Διοικητή Παπαχριστοδούλου** ότι μου είπαν οι **Τσιουμανέοι**, τέλος πάντων μου μάζεψε ο **Κώτσιο Τσίπης** [θεός χωρέστον] 15.000δρχ. μεσογειακά και μου τα δίνει, παίρνω 5 μέρες άδεια και πάω στην οικογένειά μου στο Βασιλικό, κόβοντας Κλειδωνιά-Βοϊδομάτη πάω σ'έναν μύλο και παίρνω μια σακούλα αλεύρι, ανεβαίνω προς Γεροπλάτανο για το Βασιλικό κρυφά-κρυφά το δάσος γιατί ήτανε φυλάκιο Γερμανών [στο Βασιλικό ήταν Γερμανοί].

Στο διάστημα που ήμουν στο Τσεπέλοβο κάθε βράδυ πηγαίναμε έξω από το σπίτι του παπιά του χωριού και ακούγαμε νέα από το Λονδίνο και είχαμε μάθει ότι η Ιταλία μετά την αποβίβαση των συμμάχων είχε υπογράψει συνθήκη άνευ όρων και είχαν οι Γερμανοί όλη την κατοχή της Ελλάδος. Αφού έφτασα στο σπίτι στο Βασιλικό είδα την στενοχώρια της μάνας μου και κάθισα λίγες μέρες σκεφτόμενος τι να κάνω, στο μεταξύ όλα τα τμήματα του ΕΔΕΣ αναγκάστηκαν να συμπυκνωθούν προς το Σούλι και περνώντας απ'τον Καλαμά κάθισαν σε μια χαράδρα κοντά στο χωριό Αραχωβίτσα, εκεί προδόθηκαν και έφτασαν Γερμανοί και τους βάλαν από τα πλευρά, είχαν θύματα και τραυματίες, εγώ δεν ήμουν. Αφού παραδόθηκαν, τους πήγαν οι Γερμανοί στην Ζωσιμαία Σχολή στα Γιάννενα σαν φυλακισμένους, εγώ παρέμεινα κοντά στην οικογένειά μου-και δεν ξαναπήγα στα αντάρτικα-δουλεύοντας σαν εργάτης ή και ψιλκατζής[ράμματα βελόνες τσιγαρόκολλες κλπ. για την συντήρησή μας] κόβοντας και πουλώντας ξυλά σε διάφορους στο δάσος του Βαϊνίτη και όπου αλλού, αναγκάστηκα και πήγα προς Δολιανά σαν χωριό μεγάλο που ήταν, για εργασία δηλ. θερίσματα και «ό,τι ό,τι», εκεί ήταν οικογενειακώς ο συμπέθερος ο πατέρας του **Θανάση, Λάκιας Παπαδόπουλος**, εργαζόταν σαν μπαλωματής παπουτσιών, τέχνη που ήξερε και δεν πείνασε η οικογένειά του, βρήκα δουλειά σ'ένα σπίτι του **Φώτου Τζαβέλα**, είχε στον κάμπο Δολιανών στάρια καλαμπόκια κι'εγώ σαν εργάτης ό,τι μου έλεγε το έκανα, θερίσματα σκαλίσματα κλπ. πολλές φορές είχα κόψει τα δάχτυλα μου με το δρεπάνι, μάζευα και από τον δρόμο στάχια τα ξεσπυρούσα και τα έτρωγα, από ρούχα και παπούτσια, μπαλωμένα και με λάστιχα με σύρματα, για κανά μήνα, μετά έπιασα δουλειά σ'έναν άλλο Δολιανίτη **Μιλτιάδη**

Πλιάτσικα, είχε καμιά 10ριά γελάδες τις έβροσκα μέσα στον βάλτο του Καλαμά, και άλλες διάφορες δουλειές προς 15 οκάδες καλαμπόκι τον μήνα, θυμάμαι δυό 2 φορές ήρθε η μάνα μου εκεί και πήρε το καλαμπόκι, με είδε και κουβεντιάσαμε να γυρίσουμε στο χωριό, οι Γερμανοί άρχισαν να φεύγουν, τα' αντάρτικα όμως συνεχίζονταν και εμείς στον αγώνα επιβίωσης όπου και όπως σουλουπώνοντας τα σπίτια μας και ότι άλλο μπορούσαμε, [περίοδος 1944] , μεγάλη δυστυχία σε όλη την Ελλάδα αλλά και ο εμφύλιος πόλεμος συμπλήρωνε τα κακά, οι Γερμανοί άρχισαν να ξηλώνονται από όλη την Ευρώπη, και το 1945 συνεχίζαμε τις προσπάθειες ατομικά ο καθένας για τις ανάγκες του, περιπλανιόμουνα όπου κι' όπου.

Το 1946 άρχισε η «ΟΥΝΤΡΑ» **UNDRΑ** , βοήθεια από την Αγγλία ή Αμερική σε τρόφιμα και διάφορα εργαλεία σε όλην την Ελλάδα, τότε κλήθηκε η ηλικία μου για εκπλήρωση της στρατιωτικής μου υποχρεώσεως και παρουσιάστηκα στα Γιάννενα και εκεί εκπαιδευόμεθα, τότε άρχισαν να σχηματίζονται πάλι τα αντάρτικα δηλ. οι κομμουνιστοσυμμορίτες εναντίον του κράτους σε όλα τα μέρη της Ελλάδος, είχαν προσβάλει πολλούς Σταθμούς Χωροφυλακής και παρενοχλούσαν και τον Στρατό. Ήταν τότε κυβέρνηση Σοφούλη, ο αμαξιτός δρόμος προς τα Γιάννενα ήταν επικίνδυνος, -Κόνιτσα-Μπουραζάνι-Δέμα- γιατί οι συμμορίτες ναρκοθετούσαν τον δρόμο ώστε να είναι δύσκολος ο ανεφοδιασμός του στρατού, γίνονταν σκληρές μάχες στα βουνά του Γράμμου και στην περιοχή μας είχαν δημιουργηθεί τα ΜΕΑ-ΤΕΑ, [Μαΐδες που λέγαμε, Μονάδες Εθνικής Αμύνης-Τάγματα Εθνικής Αμύνης] από πολίτες, με οργάνωση μονάδων στρατού κανονικά με ιεραρχία και όπλα.

Εγώ στα Γιάννενα συνέχιζα ως κληρωτός την θητεία μου, ήμουνα ζωηρός στην εκπαίδευση, γυμνάσια τραγούδια κλπ. και μου έγινε πρόταση από τον Επιλοχία και Λοχαγό μου να πάω στον ουλαμό Λοχιών για Υπαξιωματικός, το είπα αυτό στην μάνα μου που ερχόταν και μ'έβλεπε και επειδή ο ουλαμός ήταν στου Κουραμπά Βελισάριο ήταν μακριά γι' αυτήν που δεν ήξερε τα Γιάννενα ενώ στην στρατώνα που ήμουνα ανταμώναμε εύκολα, και μεταχειριζόμενος και την αιτία ότι είμαι προστάτης πατρικής οικογενείας, βέβαια έφερνα αντίρρηση στον Λοχαγό αλλά τι να έκανα; δυστυχώς τελικά δεν πήγα αν και το ήθελα μου άρεσε και μένα διότι κατά τις δοκιμές που μας έκαναν εκτός γραμματικών γνώσεων που λαμβάνονταν υπ' όψιν ήταν και η φωνή των παραγγεμάτων στην ομάδα ή διμοιρία κλπ. και εγώ ήμουνα κατάλληλος, αλλά να μην στενοχωρήσω την μάνα μου δεν έγινε. Τον καιρό αυτό 1946-47 οι πολεμικές επιχειρήσεις μεγάλωναν, η Μονάδα μου ήταν ο: 1^{ος} Λόχος 528 Τάγμα, 43 Ταξιαρχία, 9^η Μεραρχία, που ήταν στα Τρίκαλα η έδρα της, τότε ο Στρατός μας πήρε τα αναγκαία μέτρα για να μην γίνει διάβρωση από τους συμμορίτες, και από όλη την Ταξιαρχία ξεχώρισαν περίπου έναν Λόχο ύποπτους σύμφωνα με τα στοιχεία που πληροφορούνταν από τους κατά τόπους πληροφοριοδότες που είχε, εγώ ήμουν στην διμοιρία Διοικήσεως και φρουράς και μέσα στους υπόπτους και απομακρύνθηκε ο Λόχος αυτός και πήγαμε όλοι μας στην Κρήτη. Πήγαμε δια μέσου Μετσόβου Θεσσαλίας με αυτοκίνητα στο λιμάνι της Λαμίας Στυλίδα και απ' εκεί με ένα αρματαγωγό στην Κρήτη, φτάσαμε σε δυό μέρες είχαμε τρικυμία στο πέλαγος και όλοι κάναμε εμετό, φτάσαμε τέλος στην Σούδα και κατευθυνθήκαμε προς το Ρέθυμνο, εκεί στρατοπεδεύσαμε, ο κόσμος εκεί πολύ φιλόξενος, μας έδινε πορτοκάλια, καθίσαμε περίπου τρεις μήνες, εκεί προς το μέρος μιάς πλαγιάς που ήταν το Νοσοκομείο της πόλεως μας διηγιόταν οι Κρητικοί τον πόλεμο με τους Γερμανούς και είχαν πολλά θύματα και στο Ρέθυμνο από τους αλεξιπτωτιστές .

Στις αρχές νομίζω του 1947 << απολύθηκα >> [Ουσιαστικά δεν είχε ακόμη απολυθεί, απλώς του χορηγήθηκε Φ.Π. ΑΟΡΙΣΤΟΥ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ. Η σωστή **ημερομηνία απολύσεώς του είναι η 19-8-49** αυτή που αναγράφεται με κόκκινο μελάνι στο Φ.Π. του] από τον στρατό αφού συμπλήρωσα 8μηνη θητεία ως προστάτης οικογενείας και ήρθα στο χωριό με Φύλλο Πορείας επ' άοριστον και αμέσως κατετάγην στις Μονάδες Ασφαλείας Υπαίθρου Μ.Α.Υ. Στα βουνά του Γράμμου

συνεχίζονταν ο πόλεμος με μεγάλη σφοδρότητα γιατί οι συμμορίτες βοηθειούνταν από Αλβανία και Σερβία, όπου τους στρίμωνχε ο στρατός μας αυτοί μπαίνουν μέσα στα Κομμουνιστικά κράτη, εγώ δεν έτυχε να πάω σ' αυτόν τον πόλεμο, ήταν τότε ο **Βάν Φλίτ** Αμερικανός Αρχιστράτηγος. Τέλος κατά το 1947-1948 κατάφερε και ήρθε ο πατέρας μου από την Αίγυπτο, είδε τα χάλια μας και την καταστροφή του σπιτιού γενικά και πολύ στενοχωρήθηκε, αρρώστησε σαν από εγκεφαλικό, επί 6 μήνες περίπου τον είχαμε σπίτι, είχε φέρει μαζί του περί τις 500 πεντακόσιες λίρες χάρτινες Αιγύπτου μέσα στο αστάρι-φόδρα του πανοφοργιού του γιατί δεν τους επέτρεπαν οι Αιγύπτιοι να πάρουν χρήματα έξω από την Αίγυπτο. Μία λίρα είχε 200δρχ. και απ' αυτά ζούσαμε.

Τα Χριστούγεννα του 1947 οι συμμορίτες βαράνε το Μπουραζάνι που ήταν ο Λόχος του **Βήτου** φρουρά για την γέφυρα και καταλαμβάνουν και την περιοχή μας, είχε αρχίσει χειμώνας όλοι οι χωριανοί είχαν κατέβει στο Μπουραζάνι-Παρασπόρια για ασφάλεια διότι παρενοχλούσαν σχεδόν κάθε βράδυ οι συμμορίτες τον Λόχο και τα χωριά μας, εμείς με όπλα φυλάγαμε ενέδρες κάθε βράδυ. Την ημέρα των Χριστουγέννων 1947 φυλάγαμε κάτω στον Αϊ-Δημήτρη και στο ύψωμα του **Κώτσιου Παπά**, μαζευτήκαμε όλοι οι Μαΰδες, άνδρες του χωριού, έξω από την εκκλησία και ειδικά στο σπίτι της **Μαρίας Νάκου** περιμένοντας τον παπά μας να έρθει από το Μπουραζάνι να χτυπήσει την καμπάνα για τα Χριστούγεννα, ξαφνικά ακούμε στο Μπουραζάνι όπλα πυρά ντουφεκιών, οι αντάρτες είχαν πλησιάσει και έβαζαν τον Λόχο τον στρατό [καθώς και στην Κόνιτσα ακούγονταν μάχη, κατέλαβαν οι αντάρτες την γέφυρά της, πέτρινη θολωτή] πάνω από το Μπουραζάνι εκεί τραυματίστηκε σοβαρά ο Δκτής του Λόχου Λοχαγός **Βήτος** και μετά , λένε... αυτοκτόνησε μόνος του, ήταν πολλοί οι αντάρτες, ήταν ο **Μάρκος** με [4.000] τέσσερις χιλιάδες άντρες, ήθελαν την Κόνιτσα οπωσδήποτε για να την κάνουν έδρα της κυβέρνησής των, ο Ταξίαρχος **Δόβας** τραυματίστηκε σοβαρά από νάρκη στην Πλάκα υψώματα Κόνιτσας, αναλαμβάνει την Διοίκηση ο αναπληρωτής του κ. Μ....., οι μάχες της Κόνιτσας γίνονταν αιματηρές σε μορφή οδομαχιών, οι συμμορίτες είχαν εισδύσει από παντού [τόρα αυτά που γράφω είναι πολεμική Ιστορία και ξεφεύγω από το ατομικό και οικογενειακό μου ιστορικό αλλά συνδέεται με την ψυχολογική μας κατάσταση, όλων των χωριανών] είπα ότι οι χωριανοί τα γυναικόπαιδα κατέβαιναν στο Μπουραζάνι για ασφάλεια αλλά εκείνες τις ημέρες δεν υπήρχε ασφάλεια γιατί οι συμμορίτες ήταν παντού, στο μεταξύ από τα Γιάννενα προωθούνταν ο Στρατός μας βήμα βήμα προς βοήθειαν της Κόνιτσας, οι Βασιλείς μας **Παύλος και Φρειδερίκη** βρίσκονταν στα Γιάννενα για ενημέρωση, εμπύχωση, και συντονισμό των πολεμικών επιχειρήσεων. Οι συμμορίτες απογοητευμένοι από την αποτυχία κατάληψης της Κόνιτσας , διότι ο στρατός που ήταν εντός της Κόνιτσας μαζί με τους πολίτες όχι μόνο δεν κάμτωνταν αλλά αντιστέκονταν σθεναρά παρ'όλον τον κλοιό που είχαν οι συμμορίτες, μάχες σώμα με σώμα που λένε, τελικά οι ενισχύσεις του στρατού πλησίαζαν την Κόνιτσα και έτσι οι συμμορίτες αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν προς τα βουνά του Γράμμου με μεγάλες απώλειες, εμείς εδώ ακούγαμε την μάχη που γίνονταν στην Κόνιτσα, και τα τμήματα των συμμοριτών που ήταν στο Μπουραζάνι, στα υψώματα του Αϊ-λιά μας και στα Μεγάλασιάδια υποχωρούσαν άτακτα προς τα βουνά της Κόνιτσας., εν τω μεταξύ πίσω από τον στρατό προς την Κόνιτσα ακολουθούσε η Βασίλισσα , τότε στρατός και Λαός την αποθέωσαν και εμπυχώθηκαν πολύ από την παρουσία της. Η περιοχή μας εκκαθαρίστηκε. Την νύχτα αυτή των Χριστουγέννων οι χωριανοί μας σκόρπισαν, και ο παπάς μαζί με τον **Αντρέα Νούσια** κατόρθωσαν και ήρθαν στις Μουτσιάλες έξω από το χωριό , εγώ ήμουν με τον **Λάκη του Νάτση** στα πλατάνια του

Μήτσιο-Ράγκα κάτω από το αμπέλι μας, εκεί ήρθαν και ανταμώσαμε ο **παπάς και ο Αντρέας Νούσιος**. Ο παπάς ήταν τραυματισμένος από αδέσποτη σφαίρα των ανταρτών στον ώμο και ήθελαν να πάνε στο χωριό για να φάνε κάτι και

να περιποιηθεί και το τραύμα του και πήγαν στο σπίτι της **Αντωνο-Τσίπαινας**. Ο καιρός...έβρεχε βροχόχιονο, εγώ είχα μια χλαίνη Ιταλικιά και δεν έμπαζε βροχή και δεν κρύωνα, οι αντάρτες ακούγονταν στα Μεγάλασιάδια...λέει ο **Λάκης ο Νάτσης**: θα πάω στο σπίτι μου να πάρω ψωμί και θ'άρθω πάλι, είχαμε αλλάξει μέρος φοβούμενοι μήπως πουν στους αντάρτες [ο παπάς και ο **Αντρέα-Νούσιος**] και έρθουν και μας πιάσουν, τότε επειδή ο **Λ. Νάτσης** είχε αργήσει να έρθει σκέφτηκα και άλλαξα μέρος, πέρασα τ'αμπέλια και πήγα μέσα στην καλύβα του **Παναγιώτη Στεφανίδη**, ήταν σκεπασμένη με βριζάχυρο και μέσα ζαϊρές [καλαμποκιές] μπήκα μέχρι το νταβάνι-τσιατί και δεν κρύωνα είχα ανοίξει και μια τρύπα με το χέρι μου στην σκεπή και κοιτούσα και έξω.

Στο σπίτι ο πατέρας μου ήταν κακά άρρωστος, είχε βαρύνει, κάποια ώρα παίρνω την απόφαση να βγώ από την καλύβα για να πάω στο σπίτι, κόβω από το Λογγόπουλο που λέμε της **Τσίπος** και πήγα στο σπίτι, έφαγα και πήρα και κοντά μου, είχαμε κρέας γουρουνίσιο, είπα στην μάνα μου ότι είμαι στην καλύβα του **Στεφανίδη**, κατά τα ξημερώματα της Πρωτοχρονιάς 1948 μια λάμψη δυνατή είδα από την τρύπα της σκεπής της καλύβας και μετά μεγάλος κρότος σαν βόμβα, οι αντάρτες σαν είδαν ότι έχασαν την μάχη της Κόνιστας ανατίναξαν τη γέφυρα του Μπουραζανίου για να παρεμποδίσουν τον Στρατό μας που τους κυνηγούσε προς τον Γράμμο, η γέφυρα ήταν σιδερένια αλλά οι κολόνες της ήταν πέτρινες, στις Λακιές πάνω από το χωριό μας είχε έρθει ο Στρατός μας, περί το μεσημέρι είχε έρθει η μάνα μου στην καλύβα και μου φωνάζει σιγά σιγά: Σταμάτη έλα σπίτι ο πατέρας σου πέθανε, είχε πεθάνει ο συχωρεμένος τι να κάνουμε; την άλλη μέρα τον πάμε στο Νεκροταφείο. Τον παπά μας και τον **Αντρέα Νούσια** τους βρήκαν οι αντάρτες και τους πήραν όμηρους στα βουνά της Κόνιστας, ερχόμενοι όμως μερικοί Δεπαλιτισιότες να φύγουν για τα Γιάννενα μέσω του χωριού μας, ευτυχώς ήταν ο **παπα-Γιώργης** του Μολιβιού και διάβασε ένα τρισάγιο στον πατέρα μου και τον θάψαμε βιαστικά γιατί στην Βαγγελίστρια [Βαγγελιό] της Μελισσόπετρας ήταν ακόμα αντάρτες και βλέποντας τον Στρατό στις Λακιές και εμάς στο Νεκροταφείο μας έριξαν καναδυό οβίδες πυροβολικού και φύγαμε πανικόβλητοι, μετά μας λέει ο Στρατός να φύγουμε όλοι για τα Γιάννενα γιατί θα γίνουν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις [πόλεμος] και φύγαμε όλοι για τα Γιάννενα σαν ανταρτόπληκτοι. Η Γενική Διοίκηση μας μοίρασε εδώ κ'εκεί σε σπίτια και μπαράγκες, καθίσαμε σχεδόν όλο το έτος 1948 συντηρούμενοι μόνοι μας σχεδόν, κάτι λίγα τρόφιμα μας έδιναν διανομή. Ο πόλεμος πάνω στον Γράμμο συνεχίζονταν αμείωτος, επιστράτευσαν πολίτες για ημιονηγούς [μουλαράδες] για βοήθεια του Στρατού καθ' υποδείξεως των προέδρων, εγώ τότε είχα πάει στην Γεωργική Υπηρεσία μαζί με τον **Μιχάλη Πάντου** και άλλους από άλλα χωριά, έφτιαξαν ένα συνεργείο [η Γεωργική Υπηρεσία από πολίτες που ήξεραν εμβολιασμούς αγρίων δένδρων ιδίως γκορτσιές], και μαζί με έναν Γεωπόνο πηγαίναμε στα χωριά Ξεροβουνίου, Τέροβο κλπ. με μια χρηματική αμοιβή και τροφοδοτούμεθα από τα χωριά αυτά, περίπου ένα μήνα φέρναμε γύρα και εμβολιάζαμε, με τον Γεωπόνο κοντά μας, αυτή η δουλειά κράτησε 15-20 μέρες μετά πήγαμε στα Γιάννενα στα σπίτια μας. Τον καιρό εκείνο ανταμώνουμε με τον **Βασίλη Λαζόπουλο** από τα Άνω Ραβένια Πωγωνίου και αποφασίσαμε να πάρουμε διάφορα μικροπράματα ψιλικά κάλτσες κλπ. και κάναμε έναν μπάγκο στο Γυαλί Καφενέ, βάλαμε από 500δρχ. αλλά δεν είχαμε τζίρο, κατανάλωση πολύ και δεν κάναμε προκοπή, μάλλον πήγαινε ο καιρός χαμένος, λέγαμε πότε θα τελειώσει ο πόλεμος να γυρίσομε στο χωριό, κάποτε κάποτε πηγαίναμε στο χωριό και γυρνούσαμε πάλι στα Γιάννενα. Στο Μπουραζάνι ήταν Στρατός μας, κατά την Άνοιξη του 1949 γυρίσαμε στο χωριό, μας το επέτρεψαν γιατί ο πόλεμος είχε απομακρυνθεί, και ασχολούμεθα με το συγύρισμα του σπιτιού και την καλλιέργεια των χωραφιών μας, συγχρόνως γίνονταν και κάτι διανομές τροφίμων από την «UNDRΑ» κλπ. Τον Αύγουστο του

1949 τελειώνει ο πόλεμος με την συντριβή των Κομμουνιστοσυμμοριτών στον Γράμμο και στο Βίτσι και επανήλθε η ησυχία στην περιφέρεια μας.

Κεφάλαιον γ΄ έτη 1950-51

Την εποχή εκείνη είχε δοθεί από την Βασιλική Πρόνοια στα χωριά μας Μελισσόπετρα -Αηδονοχώρι, ένα τρακτέρ, εν τω μεταξύ ιδρύθηκαν τα «Σπίτια του Παιδιού» και καλλιεργούσαμε τα χωράφια μας δωρεάν.

Έτος 1952

Αυτήν την χρονιά Αποφάσισα να παντρευτώ. Ο Γάμος μου έγινε την Κυριακή του Θωμά αυτού του έτους, ήμουνα 32 ετών. Παντρεύτηκα την **Μάρθα Στεφανίδη του Παναγιώτη και της Βασιλικής, τότε ήταν 25 ετών**, γεννηθείσα το έτος 1927 στο χωριό μας, γεννήθηκε δίδυμη με την μακαρίτισσα αδελφή της **Ιφιγένεια**, οι γονείς της ήταν από την Ψηλοτέρα της Βορείου Ηπείρου. Κουμπάρο είχα τον **Δαμιανό Τζέτη** γιατί ο πατέρας του **Βασίλειος Τζέτης** με είχε βαφτίσει. Μια παρένθεση εδώ: Τα Χριστούγεννα του έτους 1951 είχε παντρευτεί ο μακαρίτης ο ξάδελφός μου **Δημτρ. Τσινόλης**, την ημέρα εκείνη απέθανε η μάνα του **Σπύρου Πύλλη [Ελένη]** η οποία ήταν θεία της **Αμαλίας Τσινόλη** και επειδή ερχόταν το δίσεκτο έτος 1952 και εθεωρείτο ως δύστυχο, έκανε τον γάμο του τα Χριστούγεννα του 1951 ενώ εγώ δεν έδωσα σημασία σε τέτοιες δεισιδαιμονίες, τέλος πάντων και ο ξάδελφός μου απέκτησε τέκνα και εγώ και δόξα τω Θεώ ζούνε όλα, δεν έχει καμιά σημασία η χρονιά.

Κάθισα στο χωριό έως το 1954 μετά αναγκάστηκα και πήγα κατά την Αθήνα για να εργαστώ σε ό,τι δουλειά, αλλά δυστυχώς δεν μπόρεσα να βρώ, πήγα στους φούρνους του **Σωτήρη Στεφανίδη** στην Κηφισιά, στον Ασπρόπυργο του **Κωτσιόπουλου**, δεν μπόρεσα τελικά πήγα και έπιασα δουλειά στο κτήμα του **Βασίλη Παπαληγούρα** στην Ελευσίνα, είχε αγελάδες και ήμουν εργάτης γενικών καθηκόντων που λέμε δηλ. ό,τι ό,τι. επί 6 μήνες περίπου, μετά πήγα στην Ζάκυνθο ως εργάτης σε λατομικές εργασίες δηλ. σε νταμάρια, εκεί ήταν πολλοί εργάτες γιατί από τον μεγάλο σεισμό είχε ανοικοδόμηση, ήμασταν κάπου 25 άντρες από το χωριό και δουλεύαμε με μεροκάματο 60-70δρχ. καθίσαμε 2-3 χρόνια στη Ζάκυνθο. Εκείνη την εποχή 1955 περίπου έρχομαι στο χωριό και αγοράζω ένα άλογο, για το σπίτι απαραίτητο μας ήταν, το πήραμε από τον **Παν. Γκολέμη** που ήταν εδώ στο χωριό μας τότε, 3.000δρχ. του έδωσα τα μισά και τα άλλα μισά του τα έστειλα με επιταγή **Μπούτσικο** το λέγαμε το άλογο, πολύ καλό ζώο μας εξυπηρέτησε αρκετά χρόνια αλλά είχε γεράσει και αυτό το καημένο και το πουλήσαμε με μεγάλη μας λύπη.

Αφού τέλειωσε η ανοικοδόμηση στην Ζάκυνθο γυρίσαμε όλοι οι χωριανοί στο χωριό μας και ασχολούμεθα με τις διάφορες δουλειές μας, σιτάρια, φακές, ρεβίθια κλπ. κοπιαστικές δουλειές αλλά δεν μπορούσαμε να τις αποφύγουμε γιατί η οικογένεια μεγάλωνε, ως και τα έξοδα επίσης. Ανέλαβα και νεωκόρος-καντηλανάφτης στην εκκλησία για να τα βολεύομε.

Το 1961 διορίζομαι από την κοινότητα Γραμματέας [10-7-1961] με την υπ' αριθ. 25 απόφαση του Κοινοτικού Συμβουλίου επί Προεδρίας **Κ. Δήμου**, με πενιχρότατο μηνιαίο μισθό 350δρχ. ήταν φτωχιά η κοινότητα δεν είχε έσοδα, για να πληρωθώ πήγαινα κάθε 6 μήνες στο Δημ.Ταμείο στην Κόνιτσα, τότε ήταν γραμματέας στο χωριό ο **Ζαζαρίας Βλάχος** και για να μην μας παίρνουν οι Δεπαλιτσιώτες τα αναπτυξιακά προγράμματα του χωριού μας, αποφάσισαν να βάλουν έναν χωριανό για να τα παρακολουθεί, και άλλος δεν ήταν καταλληλότερος από μένα, αφού έκανα τα σχετικά, διορίστηκα από τον έπαρχο Κονίτσης την άνω χρονολογία. Αλλά μερικοί χωριανοί με φθονούσαν που μπήκα Γραμματέας και πολλές φορές προσπάθησαν να με βγάλουν, αλλά επειδή τότε επί σειρά ετών ήταν

Κοιν. Σύμβουλος ο **Σεβαστός Πεθερός μου Π. Στεφανίδης** όπου σαν γείτονας και φίλος με τον Πρόεδρο **Κ. Δήμο** δεν μπόρεσαν, υποθέτω θα του είπε ο Σεβαστός Πεθερός μου: «Δήμο μη το κάνεις αυτό είναι κρίμα έχει οικογένεια κλπ.» Οι Κύριοι αυτοί οι φθονεροί και ζηλότυποι ζούν εδώ στο χωριό, αλλά ας έχουν την κακία τους. Μετά τον μακαρίτη **Κ. Δήμο** για 6 μήνες είχα πρόεδρο τον **Φώτιο Αναστασίου** διότι ήταν αντιπρόεδρος επί **Κ. Δήμου**, μετά γίναν κοινοτικές εκλογές και βγήκε πρόεδρος ο **Γ. Μπόνιος**. Με τον **Φ. Αναστασίου** καλούτσικα τα πήγαινα, στο διάστημα της υπαλληλίας μου στην κοινότητα επανειλημμένως έκανα αιτήσεις αυξήσεως του μισθού μου αλλά δυστυχώς δεν μου έδωσαν παραπάνω από τον διπλασιασμό δηλ. το 1965, 600δρχ. τον μήνα μηδαμινά λεφτά γιατί δεν είχε η κοινότητα πόρους και στον κ. Έπαρχο είχα παραπονεθεί αλλά δεν έγινε τίποτε και μου έλεγε ότι αυτό το ήξερα ας μην αναλάμβανα, και η δυσκολία στην διαβίωσή μας συνεχίζονταν ακόμη και επί Χούντας **Παπαδοπούλου** που ήταν Υπουργός Εσωτερικών ο **Πατακός** είχα βάλει την **Μάρθα** σύζυγό μου να κάνει έγγραφο παραπόνων εκ μέρους μου [γιατί δεν επιτρεπόταν να παραπονεθώ εγώ] ότι είμεθα πολυμελής οικογένεια και μικρός ο μισθός και της απάντησε ότι δεν είναι δυνατόν εφ' όσον δεν έχει πόρους η Κοινότητα. Και υπόμμενα στην δυσκολία καλλιεργώντας νοικιασμένα χωράφια με λάχανα κουνουπίδια κλπ. Έως την πτώση της Χούντας με κάτι μικροποσά είχε αρχίσει να αυξάνεται ο μισθός από κρατικές επιχορηγήσεις προς τις κοινότητες. Δουλεύαμε όλη η οικογένεια, αδελφές μου και τα παιδιά μου και δεν βγαίναμε πέρα. [.....]

Μια χρονιά τότε είχαμε σπείρει ρεβίθια το χωράφι στους Λάκκους, όταν γίνηκαν για μάσιμο το καλοκαίρι Ιούλιο Αύγουστο πήγαμε να τα μάσουμε όλοι με τα παιδιά βέβαια **Φωτάκη, Μάκη**, τα καλάμια του ρεβιθιού ως είναι γνωστό είναι αλμυρά και είχαν γερή ρίζα και ως εκ τούτου ένας που μαζεύει ώρες ματώνουν τα χέρια του και μάλιστα παιδικά χέρια, λοιπόν η δουλειά ήταν κοπιαστική και υπό τον ήλιον γι μας τους μεγάλους ήταν κουραστικό πόσο μάλλον για τα παιδιά σκύψε-σήκω συνέχεια, αφού είχαν κουραστεί ο **Φώτης-Μάκης** κάθονταν όρθιοι, πότε ο ένας πότε ο άλλος και μας έλεγαν δηλαδή αλληλομαρτυριούνταν για να τους μαλώσουμε εμείς ώστε να δουλεύουν για να τελειώσουμε γρήγορα, ο **Μάκης** ήταν λίγο ψηλότερος και τον πόνναγε η μέση του το κορμί του και δεν έσκυβε να μαζέψει, ο **Φώτης** του έλεγε μη κάθεται «**Τσιέβη**» σκύψε να μάσεις, όταν καθόταν ο **Φώτης** του έλεγε ο **Μάκης** έλα σκύψε «**Κερκελιέ**» είχαν παρατσούκλια μοναχά τους και εμείς γελούσαμε δεν πειράζει τους λέγαμε όσο μπορείτε, γιατί καμιά φορά τσακωνόταν μεταξύ τους, εγώ τους έλεγα: παιδιά μου βλέπετε τι δουλειά έχει το χωριό και τι δουλειές μπορεί να κάνει κανείς υποχρεωτικά αν δεν μάθει γράμματα; να γίνει κάτι να φύγει από τα βάσανα; τότε ο **Φώτης** είπε: εγώ θα βάλω τα δυνατά μου να μάθω γράμματα, και γελούσαμε όλοι, μακάρι τους λέω να μάθετε όλοι γράμματα να γίνετε κάτι καλύτερο ο **Μάκης** άκουγε και δε μιλούσε, καλά καλά του λέει ο **Μάκης** σκύψε τώρα μάσε καμιά χεριά, είχαν ματώσει τα δάχτυλά των σχεδόν αίμα και με την αλμύρα από τα ρεβίθια έτσουζαν κιόλας, είχαν δίκιο και τα λυπόμουν αλλά η δουλειά έπρεπε να γίνει, τέλος πάντων τελείωσε αυτή η μέρα και φύγαμε για το χωριό αλλά αυτό θα μου μείνει αξέχαστο για την ταλαιπωρία και τους κόπους εκείνων των χρόνων. Ο **Φώτης** τότε ή Α' Γυμνασίου ήταν ή Β', εγώ έλεγα στην οικογένεια: άιντε όλοι να δουλέψουμε για να πάρουμε ένα τρακτέρ, θα κάνουμε τις δουλειές μας και θα βγάζουμε και λεφτά, και κάπως λέγανε τα παιδιά ειρωνικά και αστεία: τι; να πάρουμε τρακτέρ; δουλειά δουλειά δηλ. κοροϊδεύαμε την τύχη μας και τον εαυτό μας, περνούσαμε δυσκολίες αλλά Δόξα τω Θεώ ζήσαμε, κάναμε όλοι υπομονή και δεν είχαμε απαιτήσεις γιατί άλλοι περνούσαν καλύτερα από μας, τότε στο χωριό όλοι σχεδόν τρώγαμε σταρίσιο ψωμί, το καλαμπόκι που ήταν το ψωμί όλου του χωριού είχε εκτοπιστεί, λιγοστέψει από την καλλιέργεια του κάμπου και καλλιεργούσαμε σιτάρια φακές και τριφύλλια για τα ζώα μας και παραγωγή τριφυλόσπορου. Κατά το έτος 1952 φυτέψαμε μηλιές στα χωράφια και μετά 10 χρόνια παίρναμε παραγωγή

αλλά πολλά μήλα, δεν μπορούσαμε να τα πουλήσουμε, και παρακαλούσαμε τον Στρατό όπου πουλούσαμε διάφορες ποσότητες, είχε και η Μελισόπετρα πολλά μήλα , είχαμε περί τις 50 ρίζες μηλιές.

Ημέρα Δευτέρα γράφω ταύτα: 4-10-1993. 8/βρίου.

Διάλειμμα κάνω για συγκέντρωση και περισυλλογή και άλλων περιστατικών με μόνο και μόνο εφόδιο και δύναμη την ατομική μου μνήμη, θα προσπαθήσω όμως να συμπληρώσω αυτό το τετράδιο έστω και με δευτερεύοντα και ασήμαντα εν πολλοίς πράγματα μια και γι' αυτό αγόρασα μερικά τετράδια προς χάριν και ενθύμιον των παιδιών μου.

Διακοπή 22-11-93 δεν δύναμαι να συγκεντρωθώ, ίσως και τέλος.

Υ.Γ.

Γεννήθηκε την 01-Οκτωβρίου-1920 και απεβίωσε 22-Σεπτεβρίου-1996, ετών: 76.